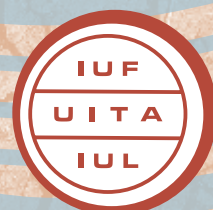
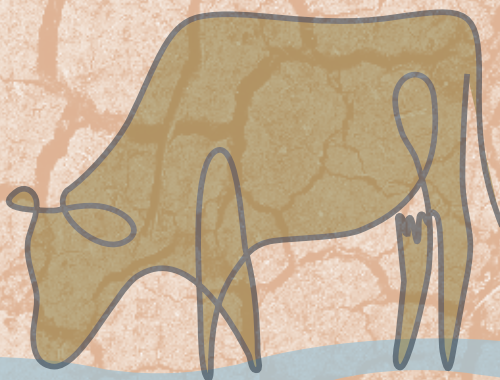

Kampen för vår **framtid:**

IUL:s handbok för hantering av
klimatkrisen i intensiv animalieproduktion

Denna handbok har tagits fram av Georgia Montague-Nelson på Global Labour Institute (GLI)

Manchester, Storbritannien

<https://www.gli-manchester.net/>

GLI tackar alla som bidragit med information och kommentarer under arbetet med handboken.

Handboken bygger på Elena Pagnonis forskning.

Den har tagits fram med politiskt och ekonomiskt stöd från Friedrich-Ebert-Stiftung.

Design och layout m+m Studios, Sydafrika

januari 2022

Foton: Mike Erskine, Unsplash | MediaClub

IUL har en 100-årig historia av att slåss för arbetstagares rätt till demokrati och social rättvisa. Vi har ställt oss bakom arbetande människor som kämpar för sina rättigheter och inte gett oss förrän vi segrat.

På 2000-talet står mänskligheten inför en kris av enorma mått. Antalet människor som hotas av undernäring och konflikter riskerar nu att mångdubblas. Jobb och försörjning är i farozonen och aldrig tidigare har så många människor drivits på flykt från sina hem.

För att lösa klimatkrisen måste vi också lösa problemen bakom kampen för rättigheter, jämlikhet och rättvisa. Kampen för vår framtid innebär att slåss för ett livsmedelssystem som säger nej till exploatering och utvinning och som förnyar sig i harmoni med en stabil natur och ett stabilt klimat. Det är en oskiljaktig del av kampen för rättigheter, jämlikhet och rättvisa för världens arbetstagare.

Sue Longley, Generalsekreterare för IUL

AKRONYMER OCH FÖRKORTNINGAR

CAFO	Koncentrerad djurhållning
CO2	Koldioxid
CONTAG	Brasiliens största lantarbetarförbund
EFTA	Europeiska frihandelssammanslutningen
FAO	FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation
FN	Förenta nationerna
HKMP	Indiska lantarbetarförbundet Hind Khet Mazdoor Panchayat
IFS	Internationella fackliga samorganisationen
ILO	Internationella arbetsorganisationen
IPCC	FN:s klimatpanel
IUL	Internationella unionen för livsmedels-, njutningsmedels- och lantarbetarförbund samt förbund inom hotell- och restaurangbranschen
KUSPAW	Kenyanska sockerarbetarfacket Kenya Union of Sugar Plantation and Allied Workers
NNF	Danska livsmedelsarbetarförbundet, Fødevarerforbundet NNF
UFCW	Nordamerikanska livsmedelsarbetarförbundet United Food and Commercial Workers Union
UNFCCC	FN:s ramkonvention om klimatförändringar
WTO	Världshandelsorganisationen

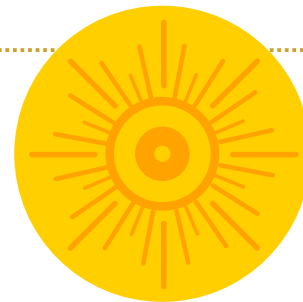
INNEHÅLL

Inledning	8
HANDBOK.....	10
A Att förstå klimatkrisenv	10
I. Vad är klimatförändring?	10
II. Klimatkrisen och intensiv animalieproduktion	12
A. Vilka är de främsta orsakerna till växthusgasutsläpp i intensiv animalieproduktion....	14
B. Varför intensiv animalieproduktion?.....	15
III. Varför är klimatkrisen en facklig fråga?	19
B Handling.....	21
IV. Livsmedelssystemets omställning	21
A. Vad är en "rättvis?	21
B. Principer för rättvis omställning av animalieproduktionen	23
C. Vilka är alternativen?	26
1. Agroekologi	26
2. Demokratiska lokala livsmedelssystem.....	32
V. Facklig makt för rättvis omställning	35
A. Åtgärder på arbetsplatsen.....	35
B. Lobbning mot myndigheter och regeringar	38
C. Lobbning mot internationella institutioner	42
D. I facket	43
👉 STUDIEHÄFTE MED ÖVNINGAR	45
Övning 1: Att förstå klimatkrisen.....	48
Övning 2: Hur bidrar min arbetsplats till klimatkrisen?	50
Övning 3: Planera för en rättvis omställning	52
Övning 4: Varför är klimatkrisen en facklig fråga?	54
Övning 5: Förhandlingar med företag	56
Övning 6: Bygg en kampanj för lobbning mot myndigheter och regeringar	61

ORDLISTA

Agroekologi	Livsmedelsproduktion i harmoni med klimatet och människorna. Det innebär en omställning från höginsatssystem med konstgödsel och bekämpningsmedel till ekologiska former av livsmedelsproduktion. Det innebär också att maktbalanser i det globala livsmedelssystemet förändras.
Antropogena växthusgaser	Växthusgasutsläpp som orsakats av människans aktivitet. De tre främsta växthusgaserna är metan, dikväveoxid och koldioxid.
Biologisk mångfald	Variationen i växt- och djurliv i ett specifikt habitat eller i världen.
Blandjordbruk	En form av jordbruk där odling av grödor sker parallellt med djurhållning. Djur och grödor roteras så att jorden kan återhämta sig.
Dekarbonisera	Att fasa ut fossila bränslen eller minska koldioxidutsläpp.
Dumpning av jordbruksprodukter	När råvaror exporteras till priser långt under produktionskostnaden. Detta uppmuntrar överproduktion, snedvrider priserna och sänker avkastningen för småbrukare. Det drabbar särskilt låginkomstländer.
Ekosystem	Det system som bildas av växter, djur och andra organismer, väder och landskap.
Extensivt lantbruk	När boskap utfodras med hjälp av det naturliga ekosystemet/med naturliga resurser, t ex djur som betar på gräsmark. Det är motsatsen till koncentrerad djurhållning.
Frihandelsavtal / handels- och investeringsavtal	Avtal mellan minst två länder om att minimera eller avlägsna handelshinder och uppmuntra till mer handel och investeringar. Avtalen kännetecknas ofta av att investerarens rättigheter värderas högre än universella mänskliga rättigheter.
Förnybar energi	Energi som kommer från naturligt förnybara källor som t ex vind, vatten och sol.
Global uppvärmning	Temperaturhöjningar på jorden på grund av mänsklig aktivitet.
Grön målning	En process där företag eller organisationer ställer sig bakom ett miljövänligt eller hållbart initiativ för att avleda uppmärksamhet från skadliga miljörutiner.
Integrerad animalieproduktion	När djurhållning integreras i en bredare jordbruksverksamhet. Det möjliggör en effektivare och mer hållbar produktion eftersom djuren kan utfodras med grödor eller grovfoder som odlats på gården.
Intensiv animalieproduktion	En form av jordbruksproduktion där djurhållningens mål är att maximera produktionen och minimera kostnaderna. Det kallas också industriell djurhållning eller industrijordbruk.
Jordbrukskemikalier / jordbruksgifter	Kemiska produkter som används i jordbruket. Här ingår t ex bekämpningsmedel, växtbekämpningsmedel och konstgödsel. Många jordbrukskemikalier är giftiga och kan vara mycket farliga för miljö och hälsa.

Klimatförändring / klimatkris	Den globala förändring i klimatmönstren som orsakas av uppvärmningen av vår planet. Den har rätt krisartade nivåer och äventyrar liv och försörjning för flera miljarder människor.
Kollektivavtal	Skriftliga avtal som fastställer arbetsvillkoren och anställningsvillkoren och som är resultatet av förhandlingar (avtalsförhandlingar) mellan fack och arbetsgivare.
Koncentrerad djurhållning	Ett system för animalieproduktion där stora mängder djur hålls på ett begränsat utrymme.
Livsmedelssuveränitet	Rätten för alla befolkningar, samhällen och länder att bestämma en egen jordbruks-, pastoralism-, arbetsmarknads-, fiske-, livsmedels- och jordpolitik, som är ekologiskt, socialt, ekonomiskt och kulturellt anpassad efter de unika förhållandena. Här ingår rätten till mat och matproduktion, vilket betyder att alla människor har rätt till säker, näringsrik och kulturellt anpassad mat samt till resurser för livsmedelsproduktion och till möjligheten att livnära sig själva och sina samhällen.
Livsmedelstrygghet	När alla människor alltid har fysisk och ekonomisk tillgång till tillräcklig, säker och näringsrik mat som uppfyller näringsbehovet och kostpreferenserna för ett aktivt och hälsosamt liv.
Monokulturellt jordbruk	En form av jordbruk där endast en sorts gröda odlas åt gången. Det bidrar till ökad avkastning och vinst och lägre kostnader.
Rotationsbete	Djuren flyttas till andra (orörda) delar av gräs- eller betesmarkerna så dessa får vila, återhämta sig och förnyas innan de betas igen.
Rättvis omställning	Ett ramverk för att skydda jobb, inkomster och försörjningsmöjligheter som äventyras av klimatpolitik. Det innehåller även krav på en samhällsekonomisk omställning av världsekonomin.
Skogsjordbruk	När träd och buskar odlas tillsammans med grödor eller på betesmarker för att förbättra fodret.
Subventioner	Pengar som regeringar, stater eller myndigheter delar ut för att hjälpa en bransch att hålla nere priset på en produkt.
Utbudsstyrning	Ett system som utformats för att styra utbudet och stabilisera animalieproduktionens priser. Utbudsstyrningen hindrar överproduktion och ger skäliga och stabila inkomster för jordbrukarna, skäliga löner för arbetstagarna och skäliga priser för konsumenterna. Systemet motarbetas av storföretag och politiker som förespråkar handels- och investeringsavtal.
Växthuseffekt	En naturlig process där ett gasskikt i atmosfären (s k växthusgaser) fångar värme från solen som reflekteras upp från jordytan. Tack vare växthuseffekten är jorden varm nog för att det ska finnas liv här.
Zoonotisk sjukdom	En sjukdom som överförs från djur till människa.

INLEDNING

Klimatkrisen underminerar redan idag försörjningsmöjligheterna för arbetstagare över hela världen. Särskilt oroväckande är läget för dem som arbetar inom animalieproduktion. Animalieproduktionen är en av de sektorer i det globala livsmedelssystemet som släpper ut mest koldioxid. Sektorn är dessutom negativt drabbad av klimatförändringen.

En global omställning till ett mer klimatsmart och hållbart livsmedelssystem är viktigare än någonsin. Men det innebär enorma utmaningar för arbetstagarna vars försörjningsmöjligheter riskerar att drabbas negativt av omställningen. För att säkra att omställningen inte blir negativ för arbetstagarna måste fackföreningsrörelsen kräva en plats vid förhandlingsbordet så att vi kan vara med och styra och utforma de nödvändiga förändringarna. Vi måste alltså kämpa för en **rättvis omställning**.

En rättvis omställning är ett ramverk för att skydda jobb, inkomster och försörjningsmöjligheter som äventyras av klimatpolitik. Det betyder att arbetstagare vars jobb kommer att påverkas av omställningen inte får åsidosättas. Arbetstagarna måste få inflytande i planeringen av omställningen, som måste skapa gröna, anständiga och trygga jobb. Mer övergripande krävs dessutom en djupgående samhällsekonomisk omvandling av världsekonomin, där orsakerna bakom klimatkrisen hanteras. Det handlar alltså om en radikal brytning med det nuvarande systemet – och ett ställningstagande för en mer jämlik, rättvis och hållbar värld. Facket måste på lokal nivå vidta konkreta åtgärder för att underlätta omställningen av det globala livsmedelssystemet.

2017 godkände den 27:e IUL-kongressen en motion som gjorde klimatkrisen till en central uppgift i IUL:s arbete.¹ 2019 höll IUL en klimatworkshop för medlemsförbund i kött-, mejeri- och jordbrukssektorn. Förbunden konstaterade att politiska och pedagogiska resurser behövs för att underlätta omställningen till en mer klimatsmart livsmedelsindustri. IUL beställde forskning på området. Handboken bygger på denna forskning.

Vem riktar sig handboken till?

Handboken om klimatkrisen riktar sig till förtroendevalda och fackliga ombud inom kött, mejeri och jordbruk. Särskilt relevant är den för fackliga ledare – inte minst på den lokala arbetsplatsen – från jordbruks- och livsmedelsförädlingsfack med medlemmar som jobbar med djurhållning och kött- och mejeriproduktion, för kvinnokommittéer och unga arbetstagare. Till omfattningen är den global.

Varför behövs handboken?

Handboken är avsedd som ett första steg mot att ge oss i facket de kunskaper som behövs för att påverka villkoren för en rättvis omställning för arbetstagare i kött- och mejerisektorerna, så att vi kan föreslå de lösningar som krävs för att hantera klimatkrisen.

Handboken:

- skapar medvetenhet om den intensiv animalieproduktionens klimateffekter.

¹ Läs hela motionen här: <https://www.iuf.org/sv/what-we-do/policy-perspectives/climate-crisis/>

- gör det möjligt för facket att förstå alternativen för hållbara kött- och mejeriindustrier och vilka metoder som finns för att minska jordbrukets utsläpp.
- uppmuntrar fackföreningar att föreslå praktiska lösningar för att mildra klimatkrisen och vidta åtgärder för att påverka villkoren för en rättvis omställning för arbetstagare i kött- och mejerisektorn.
- uppmuntrar fack att införliva en rättvis omställning bland förhandlingskraven – både på lokal och central nivå.
- stärker facken och ger dem ett ord med i laget i utformningen och beslutsfattandet av politik, program och handlingsplaner för omställning till klimatsmarta företag och ekonomier.
- ger facket möjlighet att övertala regeringar att stödja omställningen till ett mer hållbart livsmedelssystem.
- uppmuntrar fack att bygga kampanjer för att motverka frihandelsavtal som ökar de negativa climateffekterna.
- förbättrar kvinnorepresentationen i förhandlingarna om klimatförändringen i kött- och mejerisektorn.

Hur används handboken?

Dokumentet består av en **handbok om klimatkrisen** och ett **studiehäfte med övningar**.

I handboken finns information om den intensiva animalieproduktionens bidrag till klimatkrisen, varför klimatkrisen är en facklig fråga, och vad facket kan göra. Handboken placerar detta i ett bredare politiskt sammanhang. För att inse att hela systemet måste förändras om klimatkrisen ska lösas är det viktigt för facket att förstå detta sammanhang. Facket kan använda den kunskapen för att formulera praktiska krav på lokal nivå.

Handboken kan användas i sin helhet så att deltagarna i en studiecirkel arbetar sig igenom varje avsnitt och övning i tur och ordning. Eller så kan de respektive avsnitten användas separat, beroende på vad som behövs i er lokala situation.

Handboken innehåller:

- information i viktiga frågor.
- ytterligare resurser som kan vara användbara om man vill fördjupa sig eller veta mer.
- exempel på fackliga förebilder.

Klimatåtgärder är en relativt ny fråga för facket. Alltså finns inte så många goda förebilder för facklig handling som är relevanta för sektorn, och detta visar hur viktigt det är med mer facklig handling för att göra animalieproduktionen klimatsmart. I handboken finns några exempel på förebilder från andra sektorer.

Studiehäftet innehåller övningar som kan hjälpa fackföreningar att bättre förstå huvudproblemet, planera för en rättvis omställning och formulera konkreta åtgärder. Övningarna kan användas som de är eller anpassas efter lokala behov.

I studiehäftet med övningar finns:

- anvisningar till cirkelledaren, med målsättningar, avsedda resultat och instruktioner för att leda övningen.
- arbetsblad för deltagarna.
- en del ytterligare resurser som kan användas under studiecirkeln.

HANDBOK

A ATT FÖRSTÅ KLIMATKRISEN

I detta avsnitt finns en del bakgrundsinformation om klimatkrisen. Den intensiva animalieproduktionens bidrag till klimatkrisen förklaras också.

- Människans verksamhet har höjt årsmedeltemperaturen på jorden med mer än 1° sedan 1800-talet.
- Temperaturhöjningen leder till klimatförändring. Havsnivån stiger och de extrema väderhändelserna ökar.
- Forskare anser att en temperaturhöjning på max 1,5° är en relativt hanterbar global uppvärmning.²

I. VAD ÄR KLIMATFÖRÄNDRING?

Vår planet är i kris. Klimatförändringen hotar hela världen och påverkar alla arbetstagare.

Klimatförändringen är en global förändring i klimatmönstren som orsakas av temperaturhöjningen på jorden. Den omfattar:

- stigande temperaturer på land och i havet.
- extrema väderhändelser som blir allt vanligare, t ex värmeböljor och torrperioder, mer nederbörd och översvämningar, orkaner och cykloner.
- tidig snösmältning och polaris och glaciärer som smälter och bidrar till att höja havsnivån.

Förändringarna drabbar människorna och hela planeten.

Klimatförändringen är nu så akut att man börjat prata om den som en **klimatkris** eller **klimatkatastrof**.

Vad är global uppvärmning?

Temperaturen på jorden regleras av **växthuseffekten**, som innebär att ett gasskikt i atmosfären (s k **växthusgaser**) fångar solvärmen som reflekteras upp från jordytan. Detta håller jorden tillräckligt varm för att det ska kunna finnas liv här.

² Läs mer här: <https://www.bbc.co.uk/news/science-environment-45678338>

Men människans verksamhet får mängden växthusgaser som släpps ut i atmosfären att öka (s k **utsläpp**). Utsläppen från mänsklig verksamhet (s k **antropogena växthusgaser**) utgörs framför allt av tre växthusgaser:

- **metan**, som primärt kommer från jordbruk och matavfall.
- **dikväveoxid**, som kommer från gödselmedel, avfall från djuruppfödning och förbränning av fossila bränslen och trä.
- **koldioxid**, som kommer från förbränning av fossila bränslen (olja, gas, kol) för energi, och avskogning som släpper ut lagrad koldioxid i atmosfären och förstör växter som kan binda koldioxid.³

De här växthusgaserna fastnar i atmosfären och höjer temperaturen på jorden. Detta kallas **global uppvärmning**. Människans verksamhet har fått årsmedeltemperaturen på jorden att stiga med mer än 1° sedan 1800-talet.

Det kanske inte verkar särskilt mycket. Men om vi inte hindrar temperaturen från att stiga mer än 2° blir följderna katastrofala: redan sköra ekosystem kollapsar, samhällen drivs på flykt, ännu mer extremväder, matbrist, och konflikter när det blir resursbrist och människors tvingas fly från sina hem.

Internationell handling mot klimatförändringen

1992 antog FN ett internationellt miljöfördrag för hantering av klimatförändringar (*FN:s ramkonvention om klimatförändringar, UNFCCC*). Sedan 1995 har därför samtal om klimatet hållits varje år på FN:s så kallade *klimatkonferenser* (som förkortas COP). Under samtalen samlas alla länder som undertecknat fördraget för att utvärdera eventuella framsteg i hanteringen av klimatförändringen. Man förhandlar även fram skyldigheter för länder i det globala norr att minska sina växthusgasutsläpp. Fackföreningsrörelsens representation på mötena är begränsad.⁴

2015 antog FN:s klimatkonferens **Parisavtalet**. Det är ett juridiskt bindande avtal där de 191 länder som undertecknat det åtar sig att hantera klimatförändringar – genom att minska växthusgasutsläppen och göra sina ekonomier mer hållbara. Det sätter också en maxgräns för den globala uppvärmningen på 1,5–2° för att undvika de värsta effekterna av klimatförändringen.⁵

Men de åtgärder som idag vidtas är långt ifrån tillräckliga för att hålla den globala uppvärmningen på en hanterbar nivå.

2021 publicerade FN:s klimatpanel IPCC – som är ett mellanstatligt FN-organ – en rapport där man varnade för att mänsklig verksamhet orsakar klimatet oåterkallelig skada. Utan "omedelbara, snabba och stora utsläppsminskningar" blir det omöjligt att begränsa den globala uppvärmningen till max 1,5° och klimatförstöring är den troliga följden.⁶

3 Läs mer om global uppvärmning här: https://www.tuc.org.uk/sites/default/files/2021-06/greenerworkplaces_may21_2.pdf

4 Läs mer om fackets delaktighet här: <https://cop26coalition.org/about/the-coalition/>

5 Läs mer om Parisavtalet här: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement> and <https://youtu.be/WiGD00gK2ug>

6 Läs mer här: <https://www.ipcc.ch/2021/08/09/ar6-wg1-20210809-pr/> En lättfattlig sammanfattning av rapporten finns här: <https://www.theguardian.com/science/2021/aug/09/humans-have-caused-unprecedented-and-irreversible-change-to-climate-scientists-warn>

II. KLIMATKRISEN OCH INTENSIV ANIMALIEPRODUKTION

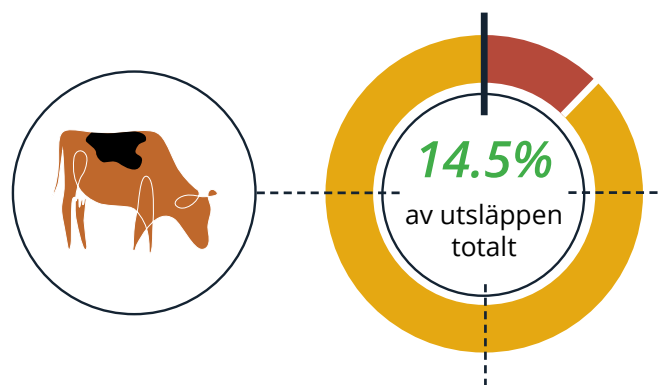
- Det globala livsmedelssystemet står för över 1/3 av växthusgasutsläppen.
- Djurhållningens leveranskedja står för ca 14,5 % av de globala utsläppen.
- Nötkreatur är de största utsläpparna och står för ca 62 % av sektorns utsläpp.
- Latinamerika och Asien släpper ut mest växthusgaser.

Klimatkrisen och animalieproduktion

Klimatkrisen hotar oss alla. Men den är särskilt oroväckande för dem som arbetar i livsmedelsindustrin. Det beror på att sektorn både påverkas av och påverkar klimatkrisen.

Det globala livsmedelssystemet står för över 1/3 av världens växthusgasutsläpp. Den intensiva produktionen av kött och mjölk (**den intensiva animalieproduktionen**) är jordbrukets mest resurs- och utsläppsintensiva sektor. Den står för 14,5 % av alla människans växthusgasutsläpp.⁷

Animalieproduktionen släpper ut 7 100 Mt CO₂e/år.
Det motsvarar 14,5 % av de totala globala utsläppen av växthusgaser.

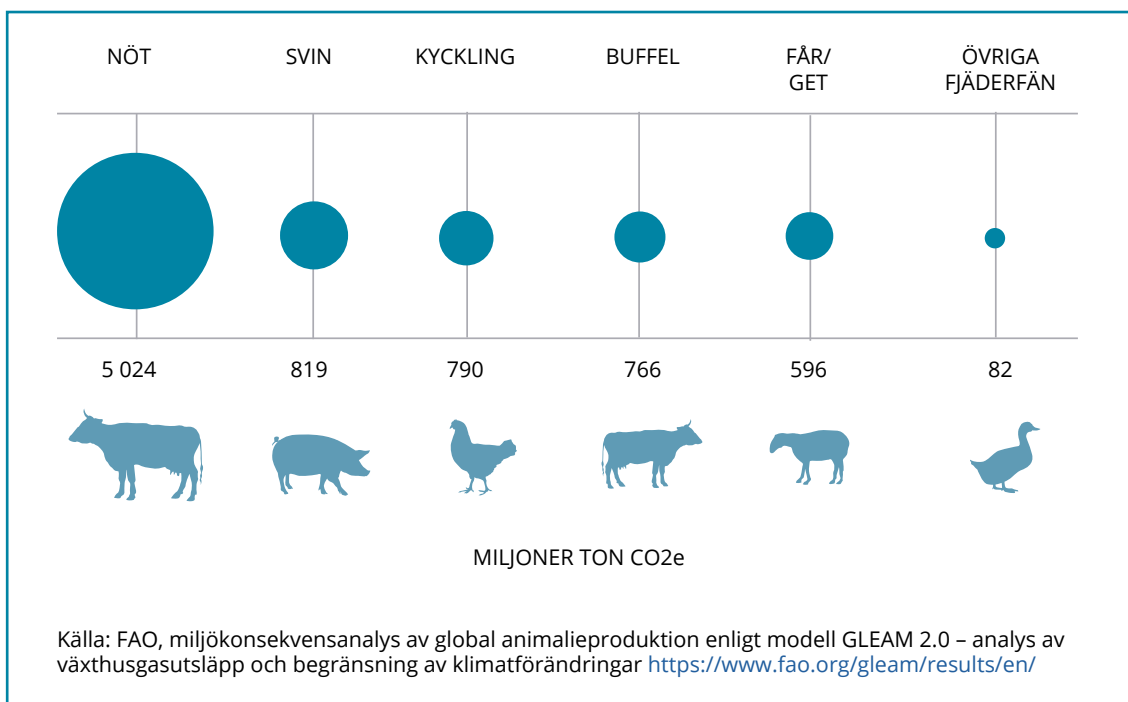

Källa: <https://ccafs.cgiar.org/bigfacts/#theme=food-emissions>

⁷ Läs mer här: <http://www.fao.org/news/story/en/item/197623/icode/>

Intensiv animalieproduktion (som även kallas industriell djurhållning eller industrijordbruk) är en metod för djuruppfödning för kött och mjölk där fokus ligger på att maximera storskaligheten och effektiviteten och minimera kostnaderna. I dagens globala livsmedelssystem är intensiv animalieproduktion det främsta produktionssättet för kött- och mejeriprodukter.⁸

Koncentrerad djurhållning är det mest använda systemet för intensiv animalieproduktion. Det handlar om djurhållning i industriell skala, där stora mängder djur (oftast kor, kycklingar eller grisar) föds upp på ett begränsat utrymme. Istället för att låta djuren beta ger man dem foder. Koncentrerad djurhållning orsakar enorma föroreningar och utsläpp: avfall (stallgödsel) produceras och släpper ut metan och dikväveoxid, och oftast behandlas det inte på rätt sätt vilket leder till att förorenande ämnen – t ex kemikalier – släpps ut i miljön.

Utsläppen av växthusgaser varierar mellan olika djurarter. Nötkreatur – som föds upp för både kött och mjölk – släpper ut mest. De står för 62 % av sektorns utsläpp. Utsläppen från gris, fjäderfä, buffel och andra mindre djur som t ex får är i allmänhet lägre. De står för ca 7–11 % av utsläppen.⁹

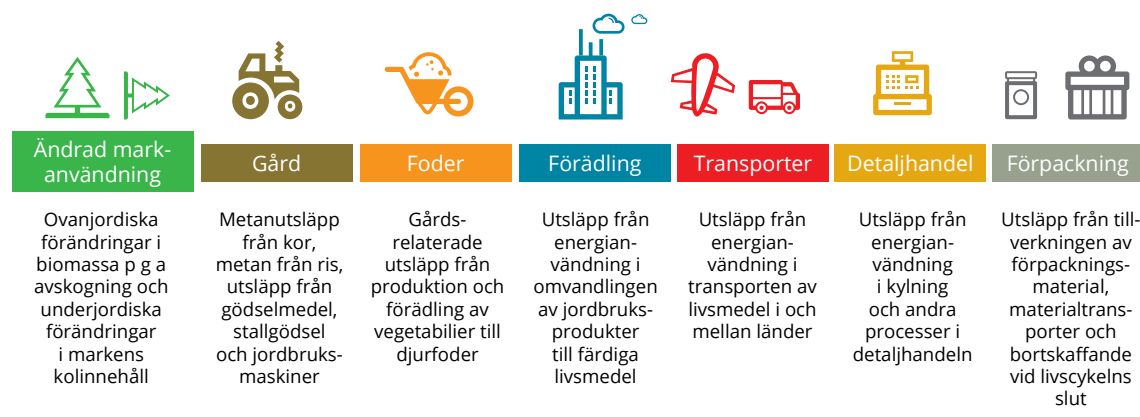

8 Läs mer här: <https://www.iatp.org/industrial-livestock>

9 Läs mer om miljöpåverkan från intensiv animalieproduktion här: <http://www.fao.org/gleam/results/en/> och <http://www.fao.org/3/i3437e/i3437e.pdf> och <https://www.iatp.org/documents/livestocks-contribution-15c-pathway-0> och <https://grain.org/en/article/6577-what-does-factory-farming-have-to-do-with-the-climate-crisis-comic-strip-edition>

A. Vilka är de främsta orsakerna till växthusgasutsläpp i intensiv animalieproduktion

MAT: VÄXTHUSGASUTSLÄPP LÄNGS LEVERANSKEDJAN

Metan är den växthusgas som djurhållningen släpper ut mest av. Den står för 30 % av de globala metanutsläppen. Djur producerar metangas (som släpps ut genom munnen) när de bryter ner maten i sina magar.

Djurbesättningar producerar **stallgödsel**. När stallgödseln bryts ner släpper den ut massor av metan och dikväveoxid. När många djur hålls på ett begränsat område blir utsläppen större.

När djurbesättningar föds upp i trånga miljöer **måste stallgödseln deponeras eller bortskaffas**. Gödselhanteringssystem där vatten används för att hantera eller lagra stallgödsel tills den kan användas som gödselmedel står för ca 9 % av de sammanlagda växthusgasutsläppen från världens jordbruksproduktion.

En ständigt växande animalieproduktion har lett till att **produktionen av djurfoder** (t ex *majs eller sojabönor*) står för nästan hälften av alla utsläpp från djurhållning. Det beror på att mark röjs och förorenande kemikalier (*gödsel- och bekämpningsmedel*) används för att producera foder. Djur som föds upp med intensiva metoder konsumerar dessutom mer mat än de producerar. Att odla mat för att föda upp djur så att människor kan äta djuren är inte energieffektivt.

Nästa hälften av alla jordbruksutsläpp orsakas av de **syntetiska jordbrukskemikalier** som används för att bearbeta marken. Det kan leda till utsläpp av dikväveoxid. Nästan hälften av allt kväve som tillförs jordbruksgrödor hamnar till slut som föroreningar i marken, ytvattnet eller luften. Det är också skadligt för markhälsan. Fossila bränslen måste förbrännas för att producera och tillverka jordbrukskemikalier, och det leder till stora koldioxidutsläpp i atmosfären.

Enorma mängder energi behövs i **animalieproduktionens leveranskedja** – för jordbruk, tillverkning, transporter och djupkyllning av produkter. Fossila bränslen förbränns för att ge energi men släpper ut koldioxid (20 % av växthusgasutsläppen från animalieproduktionens leveranskedja).

Röjning av mark för foderproduktion och bete står för 9 % av sektorns utsläpp. 80 % av ny mark för grödor och bete skapas genom avskogning (avlägsnande av skog). Detta leder till att den koldioxid som lagrats i växter släpps ut i form av växthusgaser.

Intensiv animalieproduktion skadar miljön även på andra sätt:

- Avskogning och markförstöring bidrar till att habitat försvinner för djur (biologisk mångfald).
- Utvinningsinriktat jordbruk tömmer marken på näringsämnen snabbare än de kan återskapas. Det innebär att marken skadas och det blir allt svårare att odla grödor på den.
- Jordbrukskemikalier förorenar vattnet.
- Monokulturellt jordbruk (*där en sorts gröda odlas åt gången för att höja avkastningen och minska kostnaderna*) kräver omfattande användning av jordbrukskemikalier och exploatering av vattenresurser.
- Konstbevattning av fodergrödor och vattenanvändning för kött- och mejeriproduktion utarmar vattenresurserna.
- Produktförpackningar och matavfall förorenar miljön.
- Transporter av mat som exporteras till avlägsna marknader kräver storskalig förbränning av fossila bränslen och leder till koldioxidutsläpp i atmosfären.¹⁰

B. Varför intensiv animalieproduktion?

De senaste åren har **efterfrågan på animaliska produkter ökat**.¹¹ Detta har drivits på av befolkningstillväxt (världens befolkning väntas stiga med två miljarder till 2050), en växande medelklass och ändrade livsstilar och matvanor. Efterfrågan väntas fortsätta öka.

Utvecklingen har skett parallellt med **nyliberalismens frammarsch**, en större **globalisering av leveranskedjor** och ett stigande antal handels- och investeringsavtal, som sanktioneras och främjas av enskilda länders regeringar och internationella institutioner som Världshandelsorganisationen (WTO). Det har underblåst efterfrågan på och konsumtionen av animaliska produkter i hela världen och fått kött- och mejerimarknaderna att expandera, vilket har gjort den intensiva produktionen extremt storskalig och lett till ett exportdrivet system för global livsmedelsproduktion som förstör klimatet.

Den internationella handeln med kött- och mejeriprodukter är beroende av produktionsmetoder som skadar klimatet och orsakar enorma utsläpp av växthusgaser. Handelsavtalen begränsar också regeringarna möjligheter att hantera klimatkrisen med politiska åtgärder.¹² Ökad global handel är oförenlig med en lösning av klimatkrisen – om vi inte hittar alternativa energikällor och börjar tillämpa andra jordbruksmetoder.

10 Läs mer om orsakerna till utsläppen från intensiv animalieproduktion här: <https://www.fao.org/3/i3437e/i3437e.pdf>

11 Läs mer om viktiga drivkrafter i livsmedelsförädling här: <https://www.iuf.org/wp-content/uploads/2021/02/2018-De-viktigaste-drivande-krafterna-i-livsmedelsindustrin-under-de-kommande-fem-aren.pdf>

12 Läs mer om handels- och investeringsavtalens inverkan på klimatkrisen här: <https://www.tjm.org.uk/documents/briefings/Alternative-Trade-for-the-PlanetFINAL.pdf>

Handels- och investeringsavtal skadar vår planet

2019 undertecknades ett handelsavtal mellan Europeiska frihandelssammanslutningen EFTA (*Schweiz, Liechtenstein, Norge och Island*) och Mercosur (*Argentina, Brasilien, Paraguay och Uruguay*). Många av jordbruksprodukterna som främjas för export i avtalet är bland de största utsläpparna av växthusgaser. Avtalet syftar till att stimulera Mercosurs export av nötkött, fjäderfä och djurfoder samt stärka EFTA:s export av ost och fisk – trots att EFTA redan har en egen kött- och fjäderfäindustri och Mercosur egna mejeri- och fiskberedningsindustrier. Om avtalet tillämpas blir den sannolika följden att utsläppen ökar dramatiskt.¹³

Jakten på vinster och effektivitet har lett till en kraftig **likvidisering** av det globala livsmedelssystemet, marken det beror på och produkterna det producerar.¹⁴ Åratal av fusioner och förvärv har gjort att sektorn nu domineras av ett litet antal transnationella företag vars finansiella tillgångar gjort det möjligt för dem att ta kontroll över utbudet, förädlingen och distributionen av kött- och mejeriprodukter. De här företagen prioriterar kortsiktig vinst och avkastning för investerarna, bland annat med hjälp av hänsynslösa omstruktureringar – på bekostnad av klimatet och arbetstagarnas rättigheter och välbefinnande. Företagen är stora utsläppskällor och deras ekonomiska makt betyder att de genom lobbyister kan övertala regeringar och internationella institutioner att underlätta handel och investeringar samt påverka jordbruks- och klimatpolitiken.¹⁵

- Köttsektorn domineras av tio globala köttproducenter. De tre största har en livsmedelsförsäljning som är två eller rentav tre gånger så stor som det fjärde största företaget.
- Brasilianska köttjätten JBS hade i sig en större köttproduktion 2009–2010 än världens 11:e till 20:e största köttföretag tillsammans.¹⁶
- De fem största kött- och mejeriföretagen släpper tillsammans ut mer växthusgaser varje år än fossilbränsleföretag som Exxon, Shell eller BP.¹⁷
- De 20 största kött- och mejeriföretagen släpper ut mer växthusgaser än vissa länder – till exempel Tyskland, Kanada, Australien eller Storbritannien.¹⁸
- 70 % av växthusgasutsläppen är resultatet av storföretags verksamhet.

13 Läs mer här: <https://grain.org/en/article/6662-efta-mercotur-another-low-blow-to-climate-peoples-rights-and-food-sovereignty>

14 Läs mer om likvidisering här: <https://www.iuf.org/wp-content/uploads/2021/01/2020-Ekonomisk-kortsiktighet.pdf> och <https://www.iuf.org/wp-content/uploads/2021/02/2007-Arbetstagarens-guide-till-riskkapital.pdf>

15 Läs mer om storföretagens makt över kött- och mejeriindustrierna här: <https://www.iatp.org/milking-planet> och <https://www.iatp.org/documents/regulate-global-meat-and-dairy-companies-cut-methane-and-avoid-climate-breakdown>

16 Läs mer här: <https://www.iatp.org/blog/leaders-global-meat-complex>

17 Läs mer här: <https://grain.org/article/entries/5976-emissions-impossible-how-big-meat-and-dairy-are-heating-up-the-planet>

18 Läs mer här: <https://www.iatp.org/supersized-climate-footprint> och <https://grain.org/en/article/5690-the-global-dangers-of-industrial-meat>

Handelsreglerna gynnar jordbruksindustriföretagen än mer. Liberalare handelsregler gör det ofta möjligt att exportera kött- och mejeriprodukter till priser långt under produktionskostnaderna (så kallad **dumpning**). Det kan vara fördande för småbrukare i importländer eftersom det sänker inkomsterna för dem och snedvrider priserna.¹⁹ Låginkomstländerna får hantera de negativa konsekvenserna så gott de kan: dumpningen görs ofta för att gynna storföretagen i det globala norr. Fjäderfä exporteras till exempel ofta av europeiska länder till afrikanska, vilket gör att fjäderfäbönder konkurreras ut på den lokala marknaden och landsbygdsekonomin förstörs.²⁰ Dessutom uppmuntras en överproduktion som underminerar försöken att hantera klimatkrisen. Det har också blivit rutin för jordbruksindustrin att ägna sig åt markrofferi, vilket är ett övergrepp mot de grundläggande rättigheterna och försörjningsmöjligheterna för ursprungsbefolkningar och småbrukare och förstör landsbygdsekonomin.

Koncentrationen av uppköpare sätter press på bönderna att acceptera lägre priser och rätta sig efter företagets krav för djuruppfödning eller tvingar dem att ställa om till produktion av monokulturellt foderspännmål för koncentrerad djurhållning.

Detta har lett till ett djupt orättvist globalt livsmedelssystem som upprätthålls av arbetstagare som exploateras för att skapa så kallad ekonomisk tillväxt. Arbetarna i den intensiva animalieproduktionen utsätts för hänsynslösa sparpaket som leder till att lönerna stagnerar, rättigheterna urholkas, arbetsvillkoren försämras, och arbetet blir otryggt och farligt med bland annat mycket höga linjehastigheter.

Inom jordbruket – som till stor del består av säsongarbete – är den fackliga organisationsgraden låg och sektorn domineras av informella förhållanden, urholkade arbetsvillkor, låga löner, arbetsmiljöproblem, samt våld och trakasserier som ofta är könsrelaterade. Utsatta grupper – till exempel kvinnor, unga arbetstagare och informella arbetare – är överrepresenterade bland lantarbetarna.

Arbetet är farligt inom kött- och fjäderfäförädling och många arbetstagare – inte minst inhyrd personal och osäkert anställda – är oorganiserade, exploaterade och utsatta. Köttförädlingen är delvis välorganiserad, men sektorn är även beroende av ett stort antal migrantarbetare och andra utsatta grupper som ofta är diskriminerade och inte kan utnyttja sina rättigheter som arbetstagare, saknar makt och betraktas som slit- och slängarbetskraft av storföretagen. Den konkurrenskraftiga prissättning som stora detaljister tillämpar håller priserna onaturligt låga för konsumenterna och pressar ner lönerna för arbetstagarna.

Det globaliserade industriella livsmedelssystemet är dessutom ett hot mot den globala folkhälsan.

- Intensiv animalieproduktion ger stora mängder billig mat av låg kvalitet. Det är en viktig orsak till den globala fetmaepidemin.
- Den utbredda användningen av jordbrukskemikalier och läkemedel (antibiotika) i animalieproduktionen är skadlig för arbetstagarna, som riskerar att smittas av **antibiotikaresistenta** sjukdomar och infektioner, inte minst på gårdar och slakterier.²¹

19 Läs mer om dumpning i jordbruket här: https://www.iatp.org/sites/default/files/2017-06/2017_06_26_DumpingPaper.pdf

20 Läs mer här: https://actalliance.eu/wp-content/uploads/2016/04/071203_chicken_e_final.pdf

21 Läs mer om antibiotikaresistens här: <https://www.iuf.org/wp-content/uploads/2020/12/2018-Antimicrobial-resistance-A-workplace-hazard.pdf>

- Coronakrisen idag – där en **zoonotisk sjukdom** troligen överförs från djur till människa – visar att vårt globala livsmedelssystem potentiellt kan bidra till att andra pandemier sprids. Intensiva produktionssystem gör det möjligt för sjukdomar att smitta från djur till människa.²² Och globaliserade leveranskedjor ger dem ännu större spridning.²³

Under pandemin har det globaliserade livsmedelssystemets leveranskedjor visat sig sårbara för störningar på grund av samhällsnedstängningar, karantänregler och stängningar av fabriker och hamnar. Det är alltså uppenbart att vi behöver säkrare och tryggare lokala livsmedelssystem.²⁴

Vem släpper ut mest växthusgaser från animalieproduktion?

Länder i det globala nord står för de största utsläppen av växthusgaser från animalieproduktion. Men allt oftare exploaterar transnationella företag i höginkomstländer resursrika låginkomstländer för att producera råvaror för sektorn (utlokalisering av jordbruksproduktion). Det innebär att vissa låginkomstländer framstår som stora utsläppare fast de inte har något inflytande över produktionen av resurser och kanske inte heller har någon egentlig nytta av dem, eftersom produktionen kontrolleras av transnationella jätteföretag och produkterna exporteras.

- Latinamerikanska länder är de största utsläpparna. Utsläppen kommer främst från industriell nötköttsproduktion och avskogning för produktion av sojabönor till djurfoder eller för specialiserad nötköttsproduktion.
- Östasien – med Kina i spetsen – kommer på andraplats på grund av sin produktion av nötkött och fläsk.²⁵
- Nordamerika är också en stor utsläppare. Här är källan framför allt nötköttsproduktionen och i mindre omfattning produktion av kyckling, fläsk och mjölk.
- Västeuropas utsläpp kommer främst från mjölkkor och nötköttsproduktion.

De negativa effekterna av klimatkrisen är ofta mer kännbara för samhällen i det globala syd, trots att de gjort minst för att orsaka den. Det beror på att de inte sällan har mindre resurser för att hantera klimatkrisens konsekvenser och att ett stabilt klimat ofta är ännu viktigare för deras försörjningsmöjligheter.

22 Läs mer här: <https://www.unep.org/resources/report/preventing-future-zoonotic-disease-outbreaks-protecting-environment-animals-and>

23 Samma sak hände i samband med fågelinfluensan, se: <https://grain.org/en/article/556-bird-flu-crisis-small-farms-are-the-solution-not-the-problem>

24 Läs mer här: http://www.ipes-food.org/_img/upload/files/LongFoodMovement_EN.pdf

25 Läs mer om Kinas efterfrågan på kött här: <https://www.iatp.org/documents/need-feed-chinas-demand-industrialized-meat-and-its-impacts> och https://www.iatp.org/sites/default/files/2017-05/2017_05_03_PoultryReport_f_web.pdf

III. VARFÖR ÄR KLIMATKRISEN EN FACKLIG FRÅGA?

Den intensiva animalieproduktionens bidrag till klimatkrisen är stort. Men klimatkrisen skapar också utmaningar för sektorn.

Klimatkrisen är förödande för livsmedelsproduktionen och ett hot mot vår globala livsmedelstrygghet.²⁶

Livsmedelstrygghet är när "alla individer alltid har tillgång till tillräckliga, säkra och näringsrika livsmedel så att de kan leva ett friskt och aktivt liv". (FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation FAO, 1996)

Ändringar i nederbörd, översvämningar, torrperioder och värmeböljor leder till att naturtyper, jordbruksmark och biologisk mångfald försvinner – bland annat djur och insekter som är nödvändiga för livsmedelskedjan – och orsakar vattenbrist och sämre skördar.²⁷ Alla dessa faktorer är viktiga drivkrafter bakom klimatrelaterad migration, eftersom människor tvingas lämna sina hem och länder för att skaffa jobb, hem eller mat på annat håll.

Befolkningstillväxten i världen är en extra påfrestning för livsmedelstryggheten, med negativa konsekvenser för rätten till mat som redan blivit kännbara för utsatta grupper. Av de 690 miljoner människor som idag lever med en osäker livsmedelsförsörjning är 60 % kvinnor eller flickor.²⁸ Miljontals av dem som har en osäker livsmedelsförsörjning är arbetstagare som exploateras för livsmedelsproduktion. Situationen är ännu värre för dem som har de mest otrygga jobben i livsmedelsindustrin, som ofta inte ens kan leva på sina löner.

Men matbrist är inte orsaken till osäker livsmedelsförsörjning. Globalt producerar vi tillräckligt med mat för hela jordens befolkning. Det globala livsmedelssystemet klarar inte av att leverera livsmedelstrygghet eftersom det förstörs av ojämlik tillgång och resursslöseri.

RÄTTEN TILL MAT I INTERNATIONELL RÄTT

Internationell människorättslagstiftning ger oss alla rätt till tillräcklig, billig och säker mat.

- FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (1948), artikel 25
- FN:s internationella konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, artikel 11
- FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, allmän kommentar nr 12
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (1979)
- Konventionen om barnets rättigheter (1989)
- konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2006)

²⁶ Läs mer här: <https://www.ipcc.ch/srcll/chapter/chapter-5/>

²⁷ Läs mer om hur klimatkrisen påverkar livsmedelstryggheten här: <http://www.fao.org/climate-change/en/>

²⁸ Läs mer här: <https://www.wfpusa.org/drivers-of-hunger/gender-inequality/>

Klimatkrisen är en arbetsmiljöfråga.

Fackföreningar har alltid mobiliserat för en bra och säker arbetsmiljö. Klimatkrisen är inget undantag. Temperaturhöjningar på grund av klimatkrisen är en viktig arbetsmiljöfråga för arbetstagare i hela världen. Jobbet blir alltmer farligt idag för arbetstagare som är utsatta för vädrets makter eller arbetar utan tillräcklig ventilation eller luftkonditionering. De riskerar att bränna sig i solen, drabbas av hudcancer, värmeutmattning, uttorkning och värmeslag, med eventuellt livshotande konsekvenser.²⁹

Osäkra eller informella arbetstagare och lågavlönade – som ofta jobbar inom det globala livsmedelssystemet – har sällan något att säga till om temperaturen på arbetsplatsen. Nyligen visade en ILO-studie att så kallad värmestress är ett hot mot både arbetstillfällena och människoliv. Uppskattningsvis 2,2 % av världens sammanlagda arbetstimmar kommer att försvinna på grund av höga temperaturer till 2030.³⁰ För arbetstagare innebär det inkomstförluster och en än mer instabil och otrygg arbetsmarknad. Kvinnor återfinns på en del av de allra mest otrygga och osäkra jobben och är utsatta för unika och könsrelaterade hälsorisker på grund av värmestress. Det leder till ökad ojämställdhet.

Alla påverkas av klimatkrisen. Men vissa grupper drabbas oproportionerligt hårt.

Klimatkrisens verkningar förstör redan försörjningsmöjligheterna för arbetstagare, gör jobben mer otrygga och osäkra, förvärrar fattigdom och orättvisor. För arbetstagare som för sin försörjning är beroende av naturresurser och klimatet – till exempel de som jobbar inom jordbruk och livsmedelsproduktion – är verkningarna särskilt negativa. Livsmedelssystemet är avgörande för hanteringen av klimatkrisen. Men miljontals arbetstagare i livsmedelskedjan konfronteras dagligen av orättvisor på arbetsplatsen och är beroende av ohållbara metoder för att försörja sig. Om klimatkrisen ska åtgärdas måste också jobben förändras. Och det skulle eventuellt kunna ödelägga försörjningsmöjligheterna för arbetstagare. Därför är klimatkrisen en fråga för arbetstagare och fack.

En stor del av dem som jobbar i animalieproduktion utgörs av arbetstagare i utsatta situationer (inklusive kvinnor, migranter, unga, osäkra och informellt anställda) – och de kommer att drabbas hårdare av klimatkrisen. De arbetstagarna har redan idag otrygga villkor, svaga fackliga rättigheter och dålig facklig representation. Ofta är de osynliga eller kriminaliserade av rättsväsendet och saknar social trygghet.

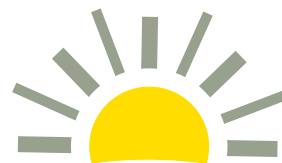
Klimatkrisen handlar om social rättvisa och jämlikhet. Fackföreningsrörelsen behövs för att organisera mot ojämlikhet och orättvisor.³¹

29 Läs mer om hur värmen påverkar jobben här: <https://www.theatlantic.com/health/archive/2020/10/heat-human-rights-issue-21st-century/616693/>

30 Information från ILO om hur värmestress påverkar jobben finns här: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_711919.pdf

31 Läs mer om varför klimatkrisen är en facklig fråga här: <https://www.youtube.com/watch?v=8gnYJKQDLSU>

B HANDLING

Det här avsnittet handlar om vad facket kan göra för att åtgärda klimatkrisen. Det innehåller principkrav som fackföreningar kan ställa för att säkra att de får ett ord med i laget i omställningen av livsmedelssystemet. Här presenteras också några alternativ till intensiv animalieproduktion. De fackliga åtgärderna placeras inom ramarna för ett bredare politiskt sammanhang: behovet av en socioekonomisk omställning av det globala livsmedelssystemet. Detta kan hjälpa fack att förankra sina åtgärder på lokal nivå.

IV. LIVSMEDELSSYSTEMETS OMSTÄLLNING

Dagens intensiva animalieproduktion är ohållbar och bidrar till klimatkrisen. Den är också ett hot mot vår globala livsmedelstrygghet. En radikal och snabb omställning av livsmedelssystemet behövs för att hantera klimatkrisen och minska orättvisorna. Det betyder en omställning bort från industrialiserade och intensiva metoder som förstör miljön och exploaterar arbetstagarna, och till mer hållbara metoder som arbetar för människorna, naturen och ett stabilt klimat, stärker livsmedelstryggheten och säkrar arbetstagarnas grundläggande rättigheter.

Men ändrade produktionsmetoder innebär utmaningar för arbetstagarnas försörjningsmöjligheter. Den yttersta orsaken till klimatkrisen är att kapitalismen som system – med sitt fokus på vinst och tillväxt – misslyckats med att generera jämlikhet, respekt för grundläggande mänskliga rättigheter och hållbarhet. Kampen för omställningen innebär alltså även att arbetstagarna måste stärkas så att vi kan stå emot det globala kapitalets makt. Fackets åtgärder måste ske inom ramen för denna kamp för omställning och jämlikhet.

Kom ihåg att det i artikel 2.5 i IUL:s stadgar står:

IUL ska tillsammans med andra organisationer, med samma värderingar, så långt organisationens möjligheter och resurser tillåter, motarbeta varje form av exploatering och förtryck. IUL ska aktivt främja åtgärder, som syftar till en utvidgning av den arbetande befolkningens kontroll över alla aspekter av det ekonomiska, sociala och politiska livet, och sträva efter att utvidga de grundläggande fri- och rättigheterna såsom föreningsfrihet, yttrandefrihet och strejkrätt.

Progressiv och radikal handling som utformats av arbetstagarna behövs för att stoppa klimatförstörelsen. Facket måste kräva en arbetstagarledd **rättvis omställning** till ett mer klimatvänligt livsmedelssystem som skyddar arbetstagarnas försörjning, skapar gröna och anständiga jobb, och gör det möjligt för arbetstagarna att leda och utforma förändringen.

A. Vad är en "rättvis omställning"?

Begreppet **rättvis omställning – just transition** – kommer ursprungligen från 1980-talets amerikanska fackföreningsrörelse. Facket hittade på uttrycket när kemikaliefabriker las ner på grund av miljöprogram. Facket hävdade att arbetstagarna skulle ha ett ord med i laget och inte glömmas bort i omställningen.

Idag används begreppet vitt och brett i den globala fackföreningsrörelsen som ett samlingsnamn för kravet på att tillräcklig hänsyn tas till jobben, försörjningen och möjligheterna för arbetstagarna i samhällen som påverkas av omställningen till en mer klimatvänlig ekonomi. Det används idag på global nivå av internationella organisationer, myndigheter, regeringar, företag och miljögrupper. Efter ett årtionde av lobbying från facket togs begreppet "rättvis omställning" med i Parisavtalet 2015.³²

Rättvis omställning är en strategi för att skydda försörjningsmöjligheter som äventyras av klimatpolitik. Den vill ge arbetstagare och fack ett ord med i laget i planeringen av omställningen för att säkra att de inte hamnar utanför. Den uppmanar dessutom till skapandet av högkvalitativa, anständiga och trygga "gröna" jobb, som är fackligt organiserade.³³

Mer generellt är en **rättvis omställning** också en chans att angripa klimatkrisens grundläggande orsaker. Den manar till en djup samhällsekonomisk omställning av den globala ekonomin till en koldioxidsnål värld.³⁴ Det innebär en radikal förändring bort från dagens orättvisa och vinstdrivna system med ändlös produktion och konsumtion, i riktning mot en mer hållbar värld där arbetstagarnas medbestämmande och åsikter är centrala. Det betyder dessutom kamp för att ändra maktförhållandena i samhället och bygga ett rättvisare och mer jämlikt samhälle, inte minst för utsatta grupper. Arbetstagarna – företrädare av facket – måste stå i centrum av lösningarna för att inte hamna utanför.

Kom ihåg: Ytterst ligger ansvaret för omställningen av det globala livsmedelssystemet hos dem som har mest makt över det – regeringar och storföretag. Men facket kan stötta omställningen genom att ställa krav och vidta konkreta åtgärder på lokal nivå.

>>> Exempel på konkreta fackliga åtgärder och krav finns i avsnitt **B V**

Erfarenheten visar att nationella regeringar är dåliga på att hantera omställningar på arbetsmarknaden.

- På 1980-talet las kolgruvorna i Storbritannien ner utan att regeringen hade någon egentlig omställningsplan för arbetstagarna.
- I USA skedde nedgången för kol och stål i det så kallade "rostbältet" utan någon omställningsplan.

Det ledde till stor arbetslöshet och var fullständigt förödande för lokalsamhällen som var beroende av kol- och stålindustrin.

Det finns ett fåtal fall (*i Tyskland, Spanien, Norge och Sverige*) där det verkar som att "rättvisa omställningar" genomförs för arbetstagare och samhällen som påverkats av utfasningen av fossila bränslen i energisektorn, med en proaktiv inställning från regeringar och myndigheter. De kan fungera som inspirerande förebilder för fack med medlemmar i animalieproduktion.³⁵

32 Läs mer här: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

33 Läs mer här: https://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/frontlines_briefing_climate_cop24_en.pdf

34 Läs mer om en breddad syn på rättvis omställning här: <https://unionsforenergydemocracy.org/resources/tued-working-papers/attachment/tued-wp11-trade-unions-and-just-transition/>

35 Läs mer här: https://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/191120_-_just_transition_case_studies.pdf

B. Principer för rättvis omställning av animalieproduktionen

Hittills har begreppet "rättvis omställning" mest använts inom energisektorn. Men principerna för en rättvis omställning av energisektorn kan också hjälpa fack som representerar arbetstagare i animalieproduktionen att formulera sina krav i kampen för mer hållbara livsmedelssystem.

Omställning som förändring

Det är fullt möjligt att ställa om livsmedelssystemet. Men det kan inte ske utan en djupgående omstrukturering av världsekonomin. Det innebär att facket måste:

- ifrågasätta dagens ojämlika makt- och ägandeförhållanden – vare sig det gäller klass, etnicitet eller kön – och kämpa för mer demokratiska och jämlika, människorättsbaserade livsmedelssystem som sätter människor före vinster.
- stärka sin makt i samhället så att resurser omfördelas och arbetstagarna får makt över sina försörjningsmöjligheter och medbestämmande i omställningen.
- kampanja för en radikal brytning med havererade kapitalistiska, marknadsmässiga och tillväxtfokuserade strategier.

Det blir naturligtvis inte enkelt att nå de målen, allra minst på kort sikt. Facket måste alltså vidta konkreta åtgärder på lokal nivå för att säkra att principerna jämlikhet, respekt för mänskliga rättigheter – inklusive fackliga rättigheter – och prioriteringen av människor före vinster införlivas i alla fackliga åtgärder.

Representation

Lantarbetare, bönder, livsmedelsarbetare och anställda i besöksnäringen måste alla få ett ord med i laget när livsmedelssystemet omformas. Omställningens planering och tillämpning måste innehålla förhandlingar med de värst drabbade – genom trepartsförhandlingar (*regeringar, arbetsgivare och fack*) och avtalsförhandlingar på arbetsplatser.

- Arbetstagare som påverkas – företrädare av sina fack – och utsatta grupper – till exempel kvinnor – måste kräva reell representation och inkludering i alla förhandlingar och samråd.
- Lokalsamhällen som är beroende av livsmedelssystemet måste också inkluderas i samråden.

Jobbgarantier

Omställningen av livsmedelssystemet har konsekvenser för jobben. När den intensiva animalieproduktionen ställs om påverkas försörjningsmöjligheterna och i vissa branscher försvinner arbetstillfällena. Men arbetstagarna ska inte betala priset för klimatkrisen. Facket måste ställa krav som säkerställer att eventuella förändringar inte är till arbetstagarnas nackdel.

- Facket måste kräva garantier för att omställningen leder till skapandet av nya, gröna jobb i klimatsmarta industrier eller yrken som kännetecknas av tryggt, anständigt och välbetalt arbete, socialt skydd och respekt för fackliga rättigheter.

- Facket måste ställa krav på socialt skydd, aktiv arbetsmarknadspolitik och investeringar som underlättar jobbskapande eller för att anpassa jobb till miljöpolitik, inklusive utbildning och kurser för att stärka miljö- och klimatkompetensen.
- Fack och lokalsamhälle ska tillsammans arbeta för att kräva investeringar i samhällen som påverkas av nedläggningar.
- Utsatta grupper står inför en otrygg arbetssituation, inte minst kvinnor. Deras osäkra anställningar gör att de är de första som blir av med jobbet under en omställningsperiod. Facket måste kräva en jämställd sysselsättningspolitik för gröna jobb.

Kompetenshöjande utbildning

Facket måste kräva att nya jordbruks- och produktionsmetoder backas upp av de investeringar som behövs för att säkra att arbetstagarna har den kompetens som fordras i nya gröna jobb och industrier. Detta omfattar:

- Utbildning, kompetensutveckling och omskolning i hållbara metoder i animalieproduktion med relevans på lokal nivå.
- Utbildningar om klimatkrisen och fördelarna med omställningen till mer hållbara metoder.
- Nedläggningar av fabriker och industrier kan innebära att arbetstagare måste ställa om till jobb utanför animalieproduktionen. Arbetstagarna behöver kompetensutveckling och utbildning som förbereder dem för de alternativa gröna jobb som skapas, till exempel inom miljösanering, öppen hälso- och sjukvård, och social omsorg.

Socialt skydd och ersättningar

Arbetstagarna ska inte ta smällen från omställningen. Facket måste därför ställa krav på att regeringar och myndigheter tillhandahåller stödinsatser och skyddsnet som säkerställer att arbetstagarnas försörjning är tryggad under omställningen. Det kan bland annat gälla:

- Sociala skyddsåtgärder, som arbetslöshetsersättningar, inkomstersättningar och inkomststöd. De bör vara högre än standardförmånerna.
- Ersättningar som gäller omställningens negativa följder för försörjningsmöjligheterna, till exempel för att finansiera förtidspensionering när omställningen leder till att jobb försvinner och övergången till nya gröna jobb är besvärlig.
- Generellt tjänar kvinnliga arbetstagare mindre än män, och deras sociala skyddssystem – till exempel pensioner – är ofta sämre. Facket måste alltså kräva att system för socialt skydd och ersättningar är jämställda.

Kronisk skuldsättning och effekterna av strukturanpassningsprogram gör att somliga låginkomstländer inte har infrastruktur, socialförsäkringar eller välfärdssystem som fungerar på ett sätt som kan stödja omställningen. I många länder i det globala syd tillhör upp till 80 % av arbetstagarna den informella ekonomin och saknar alltså socialt skydd. Men socialt skydd är en mänsklig rättighet och måste vara ett centralt fackligt krav.

Historisk resursexploatering och dumpning av jordbruksprodukter av länder i det globala nord innebär att de rikaste länderna borde hjälpa till att finansiera sociala trygghetssystem i låginkomstländer, i form av en global social skyddsfond för de fattigaste. Länder i det globala syd drabbas ofta värst av klimatkrisen, trots

att de gjort minst för att orsaka den. Det globala nordets oproportionerligt stora del i växthusgasutsläppen betyder att de rika länderna har byggt upp en enorm klimatskuld till det globala syd.

En annan följd av klimatkrisen är att det blir dyrt för länder i det globala syd som måste finansiera klimatanpassningen med stora lån. Historiskt sett har det globala nord tvingat fram en skuldsättning som drabbat vissa länder i det globala syd hårt. Facket ska därför kampanja för skuldavskrivningar och en hållbar och rättvis klimatfinansiering som inte gör att länder i det globala syd måste skuldsätta sig ännu mer.³⁶

Offentliga investeringar och politik

Omställningen av det globala livsmedelssystemet förutsätter lämpliga investeringar och politiskt stöd från regeringar. Facket måste kräva att regeringar ställer upp med de resurser och den politik som behövs för att underlätta omställningen.

>>> Huvudkraven finns i avsnitt **B V**

Facket måste kräva att alla åtgärder som vidtas utgår ifrån en korrekt konsekvensanalys som tar hänsyn till konsekvenserna för arbetstagare och utsatta grupper.

I vissa låginkomstländer kan bristen på effektiv samhällsservice och offentlig infrastruktur omöjliggöra offentliga investeringar. Där måste facket kräva att höginkomstländer hjälper till med att stötta omställningen.

Strategier för att ställa om med hjälp av offentliga investeringar och politik har redan tagits fram i en del länder. I Nordamerika och Europa har unga aktivister föreslagit en "grön New Deal" med krav på politiska åtgärder för att hantera klimatkrisen genom att göra ekonomin klimatsmart, skapa trygga jobb, förvandla ekonomin, skydda och sanera miljön, samt främja global rättvisa. Det är ett etablerat ramverk som kan användas för att förena krav på social rättvisa med en miljömässigt hållbar värld.

<https://www.greennewdealuk.org>

Men det finns ingen universallösning.

- Facket måste säkra att åtgärder och politik passar de lokala förhållandena och sektorns specifika egenskaper och behov.
- Facket måste även kräva att hänsyn tas till hotade intressen och försörjningsmöjligheter, till exempel arbetstagare, lokalsamhällen och bönder.
- Klimateffekterna av de alternativa metoderna och strategierna måste dessutom jämföras med tidigare metoderna och systemens klimatpåverkan.

³⁶ Läs mer här: https://d3n8a8pro7vhm.cloudfront.net/eurodad/pages/2516/attachments/original/1632470389/Climate_Debt_Statement.pdf?1632470389

C. Vilka är alternativen?

1. AGROEKOLOGI

IUL främjar agroekologi som en alternativ hållbar metod för att hantera klimatkrisen, minska växthusgasutsläppen och garantera rätten till mat för alla människor och samhällen.

Agroekologin ser ett samband mellan planetens hälsa och kampen för jämlikhet. Istället för att använda metoder som stör eller skadar miljön uppmuntrar agroekologin till en livsmedelsproduktion som sker i harmoni med klimatet och människorna. Det handlar alltså om en övergång från höginsatssystem med konstgödsel och bekämpningsmedel till ekologiska former av livsmedelsproduktion. Det innebär också ett krav på större jämlikhet och respekt för mänskliga rättigheter i den globala livsmedelsproduktionen. Agroekologin vill alltså ur ett rättighetsbaserat gräsrotsperspektiv ställa om det globala livsmedelssystemet för att åtgärda en osäker livsmedelsförsörjning och trygga försörjningsmöjligheterna.³⁷

Begreppet livsmedelssuveränitet är dessutom mycket viktigt inom agroekologin.

Livsmedelssuveränitet är "*rätten för alla befolkningar, samhällen och länder att bestämma en egen jordbruks-, pastoralism-, arbetsmarknads-, fiske-, livsmedels- och jordpolitik, som är ekologiskt, socialt, ekonomiskt och kulturellt anpassad efter de unika förhållandena. Här ingår rätten till mat och matproduktion, vilket betyder att alla människor har rätt till säker, näringsrik och kulturellt anpassad mat samt till resurser för livsmedelsproduktion och till möjligheten att livnära sig själva och sina samhällen.*"³⁸

FN:s deklaration om rättigheterna för småbrukare och andra som arbetar på landsbygden (2018) är ett viktigt verktyg för småbrukare och lantarbetare. Den är resultatet av år av kamp och samarbete mellan fack och frivilligorganisationer, med IUL:s medverkan och La Via Campesina i spetsen. Deklarationen ger ett ramverk för att skydda rättigheterna för småbrukare och lantarbetare som slåss för att försvara sina försörjningsmöjligheter. Den innehåller rätten till en anständig inkomst och socialförsäkring, rätten för småbrukare att bestämma över sin egen mark och till full delaktighet i regeringspolitik som påverkar produktion och distribution av livsmedel. Den poängterar staters skyldighet att bekämpa klimatförändringar samt rättigheten för småbrukare att bidra till klimatanpassning och riskreducerande åtgärder. Tack vare IUL:s kampanjarbete nämns lantarbetare tydligt i deklarationen.

I Västafrika är yrkesodlare centrala för att säkra livsmedelstryggheten. Men deras anställningar är ofta osäkra och de saknar formell utbildning. Flera hälsoskandaler – bland annat förgiftningsfall – i regionen har belyst hur farlig användningen av bekämpningsmedel är för yrkesodlarna, konsumenterna och miljön.

Mellan 2010 och 2019 har IUL genom Ecosanté-programmet uppmuntrat 3 917 grönsaksodlare – varav 1 384 är kvinnor – i sju västafrikanska länder att sluta använda konventionella jordbruksmetoder, till exempel jordbrukskemikalier, och istället gå över till hållbara och ekologiska odlingsmetoder. Programmet innehöll även utbildningar för att underlätta omställningen till ekologisk odling och agroekologi.

37 Läs mer om agroekologi här: <https://www.iatp.org/blog/201907/agroecology-innovation> och http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/hlpe/hlpe_documents/HLPE_S_and_R/HLPE_2019_Agroecological-and-Other-Innovative-Approaches_S-R_EN.pdf

38 Läs mer om livsmedelssuveränitet här: <https://grain.org/article/entries/491-food-sovereignty-turning-the-global-food-system-upside-down>

"Programmet är viktigt för det gör det möjligt för oss att med konkreta åtgärder förbättra arbetsvillkoren och arbetsmiljön för våra medlemmar, främja målet livsmedelstrygghet och förbättra folkhälsan samtidigt som vi skyddar miljön. Det är en stor utmaning för en hållbar utveckling. I mer än tio år har IUL varit banbrytande på det området."

Guillaume Tossa, ordförande för IUL:s Ecosanté-program

Läs mer här:

<https://www.iuf.org/news/ecosante-protecting-growers-and-the-environment-in-west-africa/>

Många transnationella företag i jordbruksindustrin vill minska växthusgasutsläppen genom så kallat "hållbart intensivt jordbruk". Nya tekniker och metoder ska här användas för fortsatt massproduktion av livsmedel på ett "hållbart" sätt. Företagen lyfter ofta fram de här metoderna för att undvika en total omställning från storskalig intensiv animalieproduktion. Här är några exempel på sådana metoder:

- Anordningar för att minska utsläppen från hanteringen av stallgödsel
- Tekniker (så kallade "nitrifikationshämmare") som hindrar nitrat från att bildas i jorden
- Effektivare användning av gödselmedel för att minska utsläppen av föroreningar i atmosfären
- Förädling av sädeslag för att minska kväveutsläpp
- Annorlunda foder för att minska kornas utsläpp av metangas.

Det "hållbara intensiva jordbruket" ger i bästa fall en tillfällig reduktion. Men oftast handlar det bara om grön målning. Storföretagen skryter med utsläppsminskningar men tar itu med de underliggande problemen med ett ohållbart och ojämnt system som bygger på intensiv massproduktion och en stigande konsumtion av kött- och mejeriprodukter. Det kommer aldrig att leda till den radikala omvandling av livsmedelsproduktionen som snabbt måste till för att hindra temperaturen från att stiga och säkra arbetstagarnas försörjningsmöjligheter. De transnationella jätteföretagen skulle dessutom få ännu större makt över livsmedelssystemet, orättvisorna förvärras och livsmedelssuveräniteten förstörs. Facket måste ifrågasätta sådana här förslag och slåss för att ta tillbaka makten över systemet.³⁹

Vad finns det för agroekologiska metoder i animalieproduktion?⁴⁰

Metoderna som används varierar utifrån de lokala förutsättningarna. Men agroekologi handlar i princip om boskapsproduktion i balans med lokala ekosystem. Ändå finns en del gemensamma metoder som kan följas och fack kan kräva att metoderna ska tillämpas på deras arbetsplatser och företag längs animalieproduktionens hela leveranskedja.⁴¹

>>> Mer om åtgärder på arbetsplatsen finns i avsnitt **B V**

39 Läs mer om grön målning här: <https://www.iatp.org/net-zero-greenwash-global-meat-and-dairy-companies> och <https://grain.org/en/article/6634-corporate-greenwashing-net-zero-and-nature-based-solutions-are-adeadly-fraud>

40 Läs mer här: <http://www.fao.org/3/i4729e/i4729e.pdf> och <https://grain.org/e/5639>

41 Läs mer om agroekologiska metoder här: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01000394/document> och <https://www.etcgroup.org/content/lab-grown-meat-and-other-petri-protein-industries>

BÄTTRE DJURHÅLLNING

I intensiv animalieproduktion används kemikalier och läkemedel (som antibiotika och steroider) för att minska de sjukdomar som drabbar boskap som lever i trånga utrymmen. Men läkemedlen är farliga att tillverka och använda, inte bara för djuren utan också för människan och miljön.

I agroekologin säkras boskapens hälsa utan kemikalier eller läkemedel. Facket ska kräva stopp för förebyggande massmedicinering med antibiotika förutom när ett djur entydigt måste behandlas med läkemedel mot ohälsa eller sjukdom. Här är några agroekologiska metoder:

- Uppfödning av djur som är **naturligt anpassade till lokala miljöer och ekosystem** – till exempel djur som är anpassade till värme, eller med naturlig motståndskraft mot lokala infektioner och sjukdomar.
- Noggrant val av **frekvens och årstid för reproduktionen**.
- Rutiner för **tidig upptäckt av sjukdomar** för att stoppa smittspridning.
- Bättre hantering av djurgrupper och **anpassning av hur djuren stallas upp**. Det kan handla om att isolera sjuka individer från resten av djurbesättningen.
- **Rotationsbetesystem** där boskapen får beta på gräs- eller betesmark. Det innebär att djuren flyttas till andra (orörda) delar av gräs- eller betesmarken så den kan vila, återhämta sig och förnyas innan den betas igen.
- **Blandjordbruk**, som är en jordbruksmetod där flera olika djurarter får beta på en och samma gård som även omfattar odling av grödor. Djur och grödor roterar så att jorden kan återhämta sig. Det begränsar kontakten varje art har med specifika virus.
- System för **allsidig utfodring** där djuren får rätt mängd protein, mineraler och vitaminer så att de kan vara friska och produktiva, samtidigt som det säkerställs att fodret inte orsakar problem med utsläpp (*som till exempel soja, palmkärnolja*).

FÄRRE INSATSVAROR

Markröjning, avskogning och användning av jordbrukskemikalier vid spannmålsodling gör produktionen av djurfoder till en stor utsläppare av växthusgaser. Den leder också till miljöförstöring när vattenresurser överutnyttjas för konstbevattning. Att odla mat som foder i djurproduktion för mänsklig konsumtion är varken effektivt eller hållbart. Ur ett agroekologiskt perspektiv måste resursanvändningen för animalieproduktion minskas. Här är några agroekologiska metoder:

- **Utfodringsmetoder** som är relevanta för respektive djurart säkrar att fodret omvandlas till energi i djuren på ett effektivt sätt. Mindre foder och/eller näringsämnen behöver då importeras externt till gården.
- **Extensivt jordbruk** (där djur utfodras med hjälp av det naturliga ekosystemet/med naturliga resurser, t ex bete på gräsmark). Det innebär ett stopp för koncentrerad djurhållning. Extensiv drift ger nyttigare livsmedel och inga jordbrukskemikalier krävs för att odla foder. Oätliga växter förvandlas till kött och därför är det en effektivare utfodringsmetod. Agroekologi innebär dessutom att konstgödselanvändningen för att odla gräs först begränsas och sedan upphör. Betande boskap hjälper även till att reglera lokala ekosystem, vilket förnyar jorden, gör den mer bördig och får gräset att växa bättre. Det höjer jordens förmåga att lagra koldioxid.
- **Alger** är ett annat alternativ till spannmålsbaserat foder, som kan minska utsläppen av metangas.

- **Lokalproducerat alternativt foder genom ekologisk resursanvändning.** Istället för att odla djurfoder används biprodukter från jordbruket (*till exempel skörderester och sojabönskidor*) och andra biprodukter från växtodling och livsmedelsförädling (till exempel vegetabiliskt avfall och fruktrester) som fodertillskott åt betande djur. Produkterna är billiga, näringsrika och mindre miljöfarliga. Om de inte används bränns de, vilket orsakar utsläpp.
- **God markvård** kan säkra att jorden absorberar koldioxid och är förnybar.

MINDRE FÖRORENINGAR

Den intensiva animalieproduktionen orsakar enorma växthusgasutsläpp och stora föroreningar från bland annat stallgödsel och jordbrukskemikalier. Agroekologin vill förbättra jordbruket för att minska animalieproduktionens föroreningar. Vi måste förlita oss mindre på jordbrukskemikalier som förgiftar natur och människor. Här är några agroekologiska metoder:

- **Integrerad animalieproduktion.** Djurhållningen integreras i en bredare jordbruksverksamhet. Det möjliggör en effektivare och mer hållbar produktion eftersom djuren kan utfodras med grödor eller grovfoder som odlats på gården
- **Blandjordbruk.** Detta är mer resurseffektivt och hållbart. Dessutom kan stallgödseln användas som ekologiskt gödsel för odling. Den är näringsrik och förbättrar bördigheten.
- Övergång till **ekologisk produktion.** Användningen av syntetiska jordbrukskemikalier minskar och istället kan gödsel från djuren användas som naturligt gödningsmedel.
- **Skogsjordbruk.** Träd och buskar odlas bland jordbruksgrödorna eller på betesmarken för att förbättra fodret. Silvopastoralism – eller betesdrift under träd – är en form av skogsjordbruk som passar i mycket varma eller torra länder. Träd och grovfoderväxter kombineras med betande boskap för att skapa skikt av vegetation på betesmarken.⁴²

FÖRBÄTTRAD OCH BEVARAD MÅNGFALD

Jordbrukets intensifiering har minskat mångfalden av djur- och växtarter, när lokala djurarter ofta ersätts med mer produktiva kommersiella motsvarigheter. Det kan leda till förluster av genetisk mångfald. Agroekologin främjar större mångfald – av både arter och metoder – för att öka animalieproduktionens återhämtningsförmåga. Här är några sådana metoder:

- **Djurhållning med många olika arter.** Riskerna med torka, sjukdomsutbrott eller förändringar i marknadspris fördelas över flera olika arter, och risken minskar totalt.
- **En mångfald resurser för djurens utfodring.** Utfodringen kan säkras så att djurens foderintag upprätthålls även i samband med årstidsrelaterade eller långsiktiga klimatförändringar.
- **Driftsmetoder** anpassade efter respektive arters behov för att säkra återhämtningsförmågan.
- **Lokalt anpassade rasvarianter** för maximal användning av lokala foderresurser. Lokala raser har ofta bättre förmåga att överleva, producera och bibehålla produktionsnivån i krävande miljöer.

42 Läs mer om silvopastoralism här: https://www.ciwf.org.uk/media/7430275/case-study-6-silvopastoral-systemspdf_87238.pdf

- **Effektiva utfodringsmetoder** för att hantera årstidsprioriteringar mellan djur när fodertillgången är begränsad.
- **Bibehållen mångfald av lokala växtarter.** Det kan höja gräsmarkens produktivitet, vilket är viktigt för betet.

Det är alltså några exempel på agroekologiska metoder som kan bidra till att bekämpa klimatkrisen. Olika metoder är relevanta i olika lokala sammanhang. Facket kan kräva att företag hjälper till i jordbrukets omställning till sådana här agroekologiska produktionsmetoder.

FÖRNYBAR ENERGI

Animalieproduktionens leveranskedja är beroende av stora mängder fossila bränslen för att producera, förädla och transportera kött- och mejeriprodukter. Det ger upphov till enorma utsläpp. Därför är det viktigt att facket kräver en omställning till klimatsmarta metoder för energianvändning längs hela leveranskedjan. De fossila bränslena i animalieproduktionens leveranskedja måste fasas ut (koldioxidutsläppen minska) genom en omställning till **förnybar energi**. Förnybar energi är energi som kommer från naturligt förnybara källor som t ex vind, vatten och sol. Ibland kan det också handla om **agrobränslen** (som kommer från förbränning av växter), även om det kan vara problematiskt när växter odlas enbart för energiproduktion.

Facket ska verka för att fabriker och anläggningar som förädlar kött- och mejeriprodukter fasar ut fossila bränslen och ställer om till förnybar energi. En omställning till förnybar energi kan dessutom skapa nya jobb i sektorn för förnybar energi.

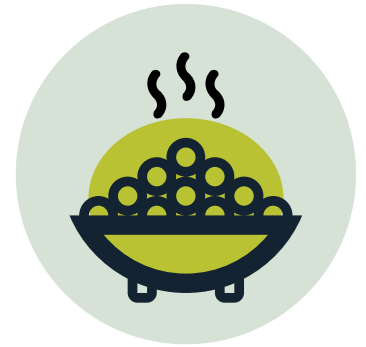
I Brasilien har ett 30-tal feministiska organisationer för kvinnliga arbetstagare, fackliga centralorganisationer och internationella organisationer sedan 2000 organiserat mot exploatering och ojämlikhet. Tillsammans har de inrättat La Marcha de las Margaridas, där hundratusentals kvinnor vart fjärde år i huvudstaden Brasilia demonstrerar för rättvisa och jämlikhet och en alternativ modell för landsbygdsutveckling som bygger på social och miljömässig rättvisa. Under samordning av Brasiliens största lantarbetarförbund CONTAG marscherar 27 federationer och mer än 4 000 anslutna fack tillsammans. De representerar landsbygdskvinnor, arbetare i städer, familjejordbrukare, småbrukare och kvinnor från ursprungsbefolkningar.

"Här i Brasilien [...] har vi ekologiska metoder inom utsädesproduktion, landsbygdsturism och trädplantering. Alltihop är en del av agendan för Marcha de las Margaridas. Bland de politiska kraven märks påtryckningar för specifika lagar som tar hänsyn till oss. Genom demonstrationerna skapar fackföreningarna inte bara idéer, vi kräver också en politik som kan förverkliga dem. Det var i samband med vår fjärde demonstration 2011 som Brasiliens regering godkände det som senare blev deras politik för familjejordbruk och ekologiskt jordbruk [...] Politiskt har vi krävt att agroekologisk produktion återinförs och vi försöker främja politiska åtgärder som stimulerar produktion av hälsosamma livsmedel som bygger på ekologiska produktionsmetoder [...] Vi har ett projekt [...] som handlar om att utveckla en territoriell solidaritet baserad på plantering och land, och att försöka värdera kvinnors plantering av grönsaker som ett rum för främjande av folkhälsa, kooperativ, samarbeten [...] kvinnliga arbetstagare i vårt förbund har gått i spetsen för alltihop [...]"

María José Morais Costa, ansvarig för kvinnliga lantarbetare, CONTAG, Brasilien

Omställning till "köttfritt"?

På global nivå har röster höjts för att minska den individuella konsumtionen av kött- och mejeriprodukter för att hantera klimatkrisen. Vissa studier pekar på att en minskad kött- och mejerikonsumtion är ett av de främsta sätten att minska vårt individuella klimatavtryck.⁴³ Mindre kött i dieten är också bra för hälsan. Människor i höginkomstländer äter troligtvis mer än den dagligt rekommenderade mängden av animalieprodukter. I det globala nord har vi börjat se en viss tendens till minskad kött- och mejerikonsumtion. Men kött- och mejerikonsumtionen fortsätter öka i det globala syd, inte minst i Östasien. Studier ger vid handen att konsumtionen av kött- och mejeriprodukter fortsätter att öka i framtiden.

De senaste åren har vissa ändringar i riktning mot minskad kött- och mejerikonsumtion lett till en uppgång för företag i köttersättningsindustrin. Men de här produkterna produceras inte alltid på ett hållbart sätt utan bygger ofta på monokulturellt jordbruk för sina råvaror. Transnationella kött- och mejerijättar etablerar sig just nu dessutom i köttersättningsindustrin för att bibehålla och ytterligare stärka sin makt på marknaden. Storföretagen kommer inte att bidra till att makten omfördelas. Tvärtom kommer de att frånta lokala bönder den makt de eventuellt fortfarande har.⁴⁴ Köttersättningsindustrins framväxt är även ett hot mot jobben för arbetstagare som är beroende av boskapsnäringen för sin försörjning.

Boskapsnäringen är ett hot mot klimatet eftersom dess metoder är ohållbara. Den är ett hot mot jämlikheten på grund av den hänsynslösa exploateringen av alla som arbetar i industrin. Kött- och mejerisektorn måste alltså ställas om radikalt för att säkra att mer hållbara metoder används för att producera de kött- och mejerivaror som människor konsumerar.

Facket måste verka för bättre och mer hållbart kött på alla sätt: i produktionen och i rättigheterna för arbetstagarna som producerar det.

43 Läs mer här: <https://www.theguardian.com/environment/2018/may/31/avoiding-meat-and-dairy-is-single-biggest-way-to-reduce-your-impact-on-earth>

44 Läs mer här: <https://www.iuf.org/wp-content/uploads/2021/02/2013-Livsmedelsproduktionen-och-klimatforandringen.pdf> och <https://www.etcgroup.org/content/lab-grown-meat-and-other-petri-protein-industries>

2. DEMOKRATISKA LOKALA LIVSMEDELSYSTEM

Jobben i animalieproduktionen är beroende av enorma mängder insatsvaror som inte enkelt kommer att låta sig ställas om snabbt till agroekologi. Den destruktiva koncentrationen av rikedomar och resurser i händerna på storföretag och investerare är inte vägen framåt, ut ur klimatkrisen. Facket måste därför kämpa för andra sorters förändringar i systemet för att hantera klimatkrisen.

Facket måste kräva en omställning till mer lokalproducerad mat.

Systemen för livsmedelsproduktion måste förändras. Livsmedelssuveränitet kan aldrig uppnås om lokala marknader domineras av transnationella företag som förstör lokal produktion. Facket måste kampanja för en omställning från centraliserade och globaliserade livsmedelssystem som kontrolleras av ett fåtal transnationella jätteföretag, till mer decentraliserade lokala modeller för livsmedelsproduktion. Lokal produktion kan vara bra för lokalekonomin och göra lokala bönder mindre beroende av insatsvaror från transnationella företag. Kortare leveranskedjor betyder också mindre utsläpp av växthusgaser.

Facket måste slåss för att:

- **återhämtningsförmågan stärks** för lokala livsmedelssystem genom att agroekologiska metoder används.
- **lokala ekonomier diversifieras** bort från export av animaliska produkter.
- **fasa ut de handels- och investeringsavtal** som är en förutsättning för den industriella animalieproduktionen, och stoppa den exportinriktade livsmedelsproduktionen.⁴⁵

I vissa länder är livsmedelsekonomin exportdriven. När mat transporteras långa sträckor måste det ske på ett sätt som ger minsta möjliga koldioxidavtryck (*till exempel med båt hellre än flyg*). Det innebär alltså att det dessutom krävs en omställning till grön förnybar energi i transportsektorn.

>>> Huvudkraven finns i avdelning **B V**

Facket måste kräva att livsmedelssystemen demokratiseras.

Makten måste omfördelas från storföretag till arbetstagare, lokalsamhällen och småbrukare, så att de får tillbaka makten över sin mark, mat och jordbrukspolitik. Vi måste därför ha en rättighetsbaserad syn på omställningen av det globala livsmedelssystemet, som utgår ifrån anständigt arbete och respekt för försörjningen på landsbygden.

Facket måste kräva att arbetstagarnas grundläggande rättigheter enligt internationell rätt respekteras och skyddas samt att de demokratiska rättigheterna stärks, bland annat följande fackliga rättigheter:

- rätten till en bra arbetsmiljö
- förbud mot tvångs- och barnarbete
- tillgång till ILO:s kärnnormer⁴⁶
- anständigt och tryggt arbete, inklusive rätten till minimilön och jämställdhet.

45 Läs mer om den exportinriktade livsmedelsproduktionens misslyckanden här: <https://grain.org/e/5639>

46 ILO: grundläggande arbetsnormer finns här: <https://www.ilo.org/global/standards/introduction-to-international-labour-standards/conventions-and-recommendations/lang--en/index.htm>

Facket måste kräva att utsatta grupper – till exempel lantarbetare, ursprungsbefolkningar och kvinnor – är representerade i och har **inflytande över beslutsfattandet**.

70 % av växthusgasutsläppen är resultatet av företags verksamhet. Facket måste därför kampanja för **starkare regelverk och restriktioner gällande transnationella företags makt**, reglering av deras miljöpåverkan och garantier för att de ska respektera arbetstagarnas rättigheter, erbjuda trygga jobb, samt hållas ansvariga för verksamheter som skadar klimatet. Facket kan även kräva att **skattesystemet reformeras** så att rika privatpersoner och storföretag betalar sin andel.

I många länder är den industriella animalieproduktionen **statligt subventionerad**. Bönder och vissa företag inom jordbruksindustrin subventioneras för att hålla nere priset på kött och mejeriprodukter. Men det är ohållbart och bara ännu ett tecken på att systemet inte fungerar. Det leder till fortsatt masskonsumtion och överskottsproduktion av animaliska produkter, som ger upphov till enorma mängder matavfall. På det hela gör subventionerna det möjligt för jordbruket att använda driftsformer som är klimatskadliga och ohållbara. Facket ska kräva att subventionerna istället för att gå till klimatskadliga driftsformer läggs på att stödja en omställning till agroekologi.

De huvudkraven kan omsättas i konkret handling på lokal nivå tillsammans med arbetsgivare och regeringar.

>>> Huvudkraven finns i avdelning **B V**

Bihar är en av Indiens fattigaste delstater. Extremväder har förstört skördar och gjort odlingssäsongen kortare. Det har lett till ökad fattigdom, otrygghet och arbetslöshet. Och antalet klimatflyktingar växer. Arbetstagare utnyttjas när de flyr på jakt efter jobb.

Lantarbetarförbundet Hind Khet Mazdoor Panchayat (HKMP) i Bihar kämpar för att hantera de negativa konsekvenserna av klimatkrisen. Förbundet har utbildat kring MGNREGA, en nationell sysselsättningsgaranti för lantarbetare som ger dem rätt till 100 dagars betalt arbete i offentlig sektor.

HKMP-medlemmarna visste tidigare inte hur de skulle göra för att få tillgång till MGNREGA. Tack vare utbildningskampanjen från HKMP och IUL:s regionsekretariat i Asien-Stilla havet kan nu lantarbetarna säkra en hållbar försörjning. De jobbar med trädplantering, vägbyggen och dammbyggnation och skapar en infrastruktur som kan generera framtida intäkter och mildra klimatkrisens effekter. HKMP har gjort det möjligt för lantarbetarna att hitta försörjning under den idag allt längre period på året när jordbruket ligger nere. Det hjälper dem att undvika fattigdom och skuldsättning. 570 jobb för lantarbetare har säkrats under NREGA, en välbehövlig extrainkomst för 1 850 människor inklusive familjemedlemmar.

47 Läs mer om alternativa system för hantering av klimatkrisen här: <https://www.iatp.org/nature-based-solutions-livestock>

I USA avslöjade coronapandemin hur sårbar och ohållbar leveranskedjan för kött är. Den var redan ömtålig efter en rad torrperioder som minskat kreatursbeståndet och fått en del arbetstillfällen att försvinna inom köttproduktionen. De senaste årtiondena har produktionen av billiga fjäderfäprodukter dessutom ökat, en bransch som kännetecknas av arbetskraftsexploatering.

Livsmedelsarbetarförbundet UFCW har vidtagit åtgärder mot den ohållbara och exploaterande animalieproduktionen.

Förbundet vill **återuppbygga kreatursbeståndet i USA** så att leveranskedjans återhämtningsförmåga stärks, arbetsvillkoren förbättras och åtgärder för att skydda klimatet vidtas. En återuppbyggnad av kreatursbeståndet skulle stimulera lokala system för animalieproduktion och göra det möjligt att främja en hållbar betesrotation för nötkreaturen, samtidigt som industrin blir bättre på att återhämta sig från de allt vanligare torrperioderna och översvämningarna. Ett robustare inhemskt kreatursbestånd minskar också beroendet av nötkreatursuppfödning på mark som avskogats.

Skäliga priser och marknadstillgång för bönder är dessutom centralt i UFCW:s klimatstrategi. Men det mesta av USA:s marknad för köttprodukter kontrolleras idag av ett fåtal transnationella jätteföretag som pressar ner priset på kött. Förbundet vill därför även att konkurrenslagen stärks, så att den ojämlika marknadstillgången och orimliga prissättningen stoppas och de lokala bönderna får skäligt betalt för sina animaliska produkter.

De senaste åren har avregleringar i USA lett till överproduktion av foderspannmål. Priset på foderspannmål har pressats ner långt under produktionskostnaden, i ett slags indirekt subventionering av billigt foder för industriell köttproduktion, vars största enskilda kostnad är just fodret. Det har gjort det omöjligt för lokala bönder att konkurrera med den intensiva produktionen. Facket vill därför **återinföra en utbudsstyrning**⁴⁸ som säkrar att bönderna får skäligt betalt på marknaden utan direkt ersättning från staten. Det skulle stoppa det intensiva systemets överproduktion och därmed även de indirekta subventionerna av foder till koncentrerad djurhållning, samt öppna en ekonomiskt hållbar väg till agroekologiska produktionsmetoder.

Förbundet bygger dessutom allianser mellan bönder och fack för att stärka rättigheterna och arbetsvillkoren i industrin. Förbundet stödjer skäliga priser för böndernas kött genom att kräva utbudsstyrning, skärpt konkurrenslag och reformerade upphandlingsförfaranden (*där offentliga upphandlingar ska ge förtur till bönder och bondeägda kooperativ som respekterar arbetsnormerna och miljön och återinvesterar sina vinster i lokala och regionala ekonomier*). I utbyte vill förbundet att bönderna ställer sig bakom arbetstagarnas rätt att organisera sig fackligt. Strategin kan leda till att arbetsvillkoren blir bättre i köttproduktionen genom att säkra fackliga avtal, högre löner och bättre arbetsmiljö.

"Den intensiva animalieproduktionen orsakar stora utsläpp av växthusgaser som leder till global uppvärmning. Kriserna som arbetande kvinnor och män står inför hänger ihop. Vi kan inte bemöta klimatkrisen utan att hantera orättvisorna i det globala livsmedelssystemet, när så mycket av världens mat odlas och förädlas av människor som saknar social och ekonomisk trygghet och kämpar mot fattigdom. Skäliga priser för böndernas kött och skäliga löner för arbetstagarnas arbete – det är en ekonomisk gräsrotsstrategi. Kortsiktiga utdelningar åt aktieägarna på bekostnad av skäligt betalt åt bönder och arbetstagare är ohållbart. Vår strategi prioriterar vanligt folk högre än börshajar och en stabil planet högre än maximal aktieutdelning."

Mark Lauritsen, IUL:s ordförande och ansvarig för UFCW:s avdelning för livsmedelsproduktion i USA

48 Utbudsstyrning (ej att förväxla med styrning av leveranskedjan) är ett system som utformats för att styra utbudet och stabilisera animalieproduktionens priser. Utbudsstyrningen hindrar överproduktion och ger skäliga och stabila inkomster för jordbrukarna, skäliga löner för arbetstagarna och skäliga priser för konsumenterna. Systemet motarbetas av storföretag och politiker som förespråkar handels- och investeringsavtal.

V. FACKLIG MAKT FÖR RÄTTVIS OMSTÄLLNING

Att stärka fackets makt längs hela animalieproduktionens leveranskedja är centralt för det globala livsmedelssystemets omställning. Kampen måste kretsa kring de grundläggande kraven för dem som arbetar i livsmedelssystemet: levnadslön, trygga jobb och bra arbetsmiljö. Facket måste stärkas om vi ska kunna hjälpa till att utforma och fatta beslut om politik, program och åtgärdsplaner tillsammans med olika intressenter och säkra att vi är i framkant av all förändring. Men vi måste ta fram praktiska krav och åtgärder som fack kan genomföra lokalt för att förändra livsmedelssystemet.

I det här avsnittet beskrivs konkreta fackliga åtgärder och krav som är användbara i kampen för en omställning av livsmedelssystemet på flera nivåer: på arbetsplatsen, i företagen och med myndigheter, regeringar och internationella institutioner.

A. Åtgärder på arbetsplatsen

Det är viktigt att facket vidtar åtgärder på arbetsplatsen – på fabriken, företaget eller sektorsnivån – i kampen för en rättvis omställning.

Kartläggning av leveranskedjan

Inom animalieproduktionen kommer de flesta skadliga metoderna och utsläppen från gårdarna. Men arbetstagarna i kött- och mejeriförädling måste också vidta åtgärder mot klimatskadliga metoder i den egna leveranskedjan. Sektorns globalisering innebär dessutom att ett fåtal transnationella jätteföretag kontrollerar utbudet, förädlingen och distributionen av kött- och mejeriprodukter. Men de transnationella företagen är sårbara för störningar i sina leveranskedjor.

Förbund ska, om möjligt med tillräckliga resurser och med stöd från IUL samarbeta inom sektorer och gränsöverskridande med att kartlägga sina företags och arbetsplatsers leveranskedjor, så att vi får en bättre bild av hur verksamheten i sektorn påverkar klimatet. Fack ska dela med sig av sina resultat till andra, mindre resursstarka fack. Fack kan använda informationen för att trycka på lokalt för att företag ska ställa om till mer hållbara produktionsmetoder och upphandlingsförändringar, eller för att kräva klimatsmarta omstruktureringar.

Klimatkrisens hantering i kollektivavtal

Principerna för en rättvis omställning av kreaturssektorn måste införlivas i kollektivavtalen på nations-, sektors-, företags- eller fabriksnivå. Förbund kan förhandla om nya bestämmelser och ändra i befintliga avtal, till exempel klausuler och bestämmelser för en rättvis omställning som kan tillämpas lokalt. Om möjligt ska fack kartlägga sina arbetsplatser och leveranskedjor. Utifrån det kan fack ta fram huvudkrav som kan användas i avtalsförhandlingarna.

Kollektivavtalen ska beakta huvudprinciperna för en rättvis omställning och innehålla konkreta åtgärder som arbetsgivarna kan vidta. Här är några exempel på fackliga huvudkrav och konkreta åtgärder som kan tas med i kollektivavtalen:

- Företag ska göra en intern miljörevision av eller kartlägga sina växthusgasutsläpp och utsläppen i sina leveranskedjor.

- Främja eller stimulera omställning till agroekologiska metoder och/eller mer hållbara uppköpsrutiner för kött- och mejeriföretag (*till exempel minskad användning av jordbrukskemikalier, omställning från koncentrerad djurhållning*).
- Omställning till förnybara energikällor.
- Investeringar i och skapande av ekonomiska incitament för agroekologiska metoder i leveranskedjan.
- Klimatkrisen ska inkluderas i arbetsmiljöprogram och gröna, klimat- och miljöansvariga förtroendepersoner ska väljas.
- Arbetstagarnas grundläggande rättigheter ska skyddas och respekteras.
- Omskolning och utbildning i nya metoder.
- Omställning till nya jobb med starkt skydd av arbetstagarnas rättigheter.
- Omställningen ska ledas av partssammansatta kommittéer där både fack och arbetsgivare ingår, och där utsatta grupper är korrekt representerade (till exempel kvinnor, etniska minoriteter och ungdomar).
- Kollektivavtalet ska följas upp och utvärderas för att säkra en effektiv tillämpning.
- Alla avtal ska vara jämställda och underliggande jämställdhetsbrister ska kartläggas, bemötas och åtgärdas.

Formuleringar som ska in i kollektivavtalen ska vara anpassade till ett nations- och sektorsperspektiv och tillåta variation i enlighet med den konkreta problematiken i enskilda företag. Det är viktigt att formuleringar är både rigida nog att skydda rättigheter och inkomster men samtidigt flexibla nog att anpassas efter nya idéer och metoder.

Förbunden ska tydligt visa medlemmarna och lokalsamhället att de vill vara en del av lösningen på klimatkrisen. Förhandlingar med arbetsgivare ska skapa möjligheter för kompetensutveckling och nya jobb inom klimat- och miljöskydd.

En bra startpunkt är en workshop där fack och arbetsgivare kan diskutera hur er industri kommer att se ut om fem år och tio år och vad som måste göras för att bibehålla lönsamheten och skydda jobben.

Förhandlingar med arbetsgivare ska vara jämställda och säkra lika möjligheter för kvinnor och män. Avtal ska skydda mot alla former av diskriminering i samband med omställningen till nya driftsmetoder, nya jobb och ny arbetsorganisation.

Förhandlingar om utsläppsminskningar är ett bra tillfälle att engagera unga arbetstagare i utformningen av våra framtida jobb och industrier.

Eventuella bestämmelser ska ha en ingress med en avsiktsförklaring.

Exempel på avtalsklausul:

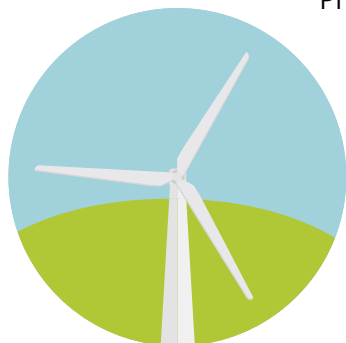
Arbetsgivaren och förbundet erkänner det akuta hot mot företagets lönsamhet och jobbets stabilitet och trygghet som de ökande utsläppen av växthusgaser utgör och som är orsaken till att den globala medeltemperaturen höjs och klimatet förändras. Avtalsparterna åtar sig att samarbeta för att minska hotbilden med hjälp av åtgärder som reducerar utsläppen. Parterna inser att det sannolikt krävs grundläggande förändringar i verksamheten för hela sektorer och enskilda företag.

Klimat, miljö och hållbarhet

1. Avtalets parter inser den gemensamma nyttan av att arbetsgivare och anställda samarbetar för att hantera de största riskfaktorerna för verksamhetens fortsatta lönsamhet och för anställningstryggheten.
2. Parterna erkänner de riskfaktorer som klimatkrisen orsakar och åtar sig att samarbeta och samråda för att minska utsläppen av växthusgaser och risken.
3. Arbetsgivaren ska minst en gång om året tillhandahålla information om växthusgasutsläppen från den egna verksamheten samt i dess leveranskedja. Arbetsgivaren ska för arbetsplatsens fackligt förtroendevalda och relevanta fackliga funktionärer hålla en presentation om klimatförändringens risker för lönsamheten och anställningstryggheten i verksamheten, hur utsläppen mäts, vilka utsläppsmålen är, samt hur de planerar att minska utsläppen.
4. Om arbetsgivaren inte registrerar, mäter eller planerar att minska utsläppen ska förbundet och arbetsgivaren träffas för att ta fram en stegvis process för utsläppsmätningar, målformulering och framstegsöversyn.
5. Arbetsgivaren och förbundet ska inrätta en klimat-, miljö- och hållbarhetskommitté som ska spegla mångfalden anställda och inkludera kvinnor bland medlemmarna. Kommittén ska ägna sig åt meningsfulla samråd och planering kring de risker som klimatkrisen innebär samt de effekter för jobb och anställningstrygghet som följer av åtgärderna som planeras för att minska utsläppen. Förslag ska vara jämställda och säkra lika möjligheter för kvinnor och män. Avtal ska skydda mot alla former av diskriminering i samband med omställningen till nya driftsmetoder, nya jobb och ny arbetsorganisation.
6. Inom ramarna för uppdraget att hantera de risker som klimatkrisen innebär för jobbets hållbarhet ska kommittén:
 - 6.1 beakta informationen som arbetsgivaren presenterat i enlighet med klausul 3.
 - 6.2 beakta och diskutera initiativ för att stärka anställningstryggheten genom att hantera klimatkrisen, bland annat genom att:
 - 6.2.1 tillgodose arbetsplatsens energibehov med förnybar energi.
 - 6.2.2 energieffektivisera företagets byggnader, utrustning och maskinpark.
 - 6.2.3 minska miljöpåverkan i företagets leveranskedja.
 - 6.2.4 minska utsläppen från företagets logistik- och transportverksamhet, intern likväl som utkontrakterad.
 - 6.2.5 förbättra återvinningen och miljöskyddet i hela verksamheten.
 - 6.2.6 minimera spill och avfall.
 - 6.2.7 beakta förändringar av arbetsorganisation, arbetstider och skiftmönster som kan bidra till att mildra klimatkrisens effekter på anställningstryggheten. Eventuella förändringsförslag ska ske i fullt samråd med de anställda och ta hänsyn till arbetstagares familjeansvar.
 - 6.2.8 beakta de externa riskerna för verksamheten och anställningstryggheten som orsakas av klimatkrisen samt fastställa begränsningsstrategier som kan tillämpas för att säkra hållbara och säkra jobb.
 - 6.2.9 beakta arbetsmiljöåtgärder och riktlinjer i samband med värmeböljor och andra extrema väderhändelser, samt deras specifika påverkan på kvinnliga.

Ett tack till UL:s australiska medlemsförbund United Workers Union för exempelklausulen ovan, som bygger på ett av deras företagsavtal.

Kom ihåg att det är viktigt att ha en effektiv förhandlingsstrategi för att lyckas få med så mycket skrivningar som möjligt i ett kollektivavtal.

Principer för rättvis omställning och hållbarhet kan också införlivas i arbetsplatsens hållbarhetspolicy. Arbetsplatsens riktlinjer och policyer visar hur organisationen planerar att hantera en specifik fråga och de rutiner som finns för hur det ska ske.

Förhandla om en plan för rättvis omställning

Fack kan dessutom förhandla med företag för att uppmuntra dem att upprätta en plan för rättvis omställning som underlättar en klimatsmart omstrukturering av företaget. Fack kan nätverka med fack på andra anläggningar i samma företag eller längs leveranskedjan och ställa gemensamma krav på företaget. Några tänkbara huvudkrav är:

- miljörevisioner
- investeringar i agroekologiska metoder
- mer hållbara inkösprioriteringar
- omställning till förnybar energi/utfasning av fossila bränslen i företaget
- investeringar i kompetensutveckling/omskolning
- investering och utmönstring (d v s ifrågasätta strategier som prioriterar aktieägarna)
- arbetstagarna ska ha en plattform som ger dem medbestämmande i omstruktureringar

IFS har sammanställt en kampanjhandbok med resursmaterial, till exempel en brevmall, med vars hjälp fack kan kartlägga vilka åtgärder deras arbetsgivare hittills vidtagit.⁴⁹

B. Lobbning mot myndigheter och regeringar

En radikal förvandling av det globala livsmedelssystemet kräver helhjärtat stöd och incitament från regeringar och myndigheter. Facket kan med lobbyverksamhet och nationella trepartsprocesser uppmana regeringar att ändra landets lagar och politik och åta sig att hjälpa till att finansiera omställningen. Olika fack kommer naturligtvis att kämpa för olika krav beroende på de lokala omständigheterna. Men nedan är några tänkbara huvudkrav:

Bättre arbetstagarrepresentation

Facket måste kampanja för att regeringar ska stärka nationella och lokala trepartsforum och för att arbetstagare – även kvinnliga – ska vara nöjaktigt representerade i dem. Därigenom säkerställer vi att frågor och synpunkter som är viktiga för arbetstagare kommer med i nationella planer för rättvis omställning, vilket är en garanti för att arbetstagare och lokalsamhällen inte får ta smällen av en omställning. Facket ska också kräva att kvinnliga arbetstagare är bättre representerade i förhandlingarna om klimatförändringen i kött- och mejerisektorerna.

⁴⁹ Läs mer här: https://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/2019-04_climateproof_ourwork_en.pdf och https://www.tuc.org.uk/sites/default/files/2021-06/greenerworkplaces_may21_2.pdf

Nationella planer för rättvis omställning

Facket kan kampanja för att regeringar ska anta regionala och nationella planer för rättvis omställning. Arbetstagare – även kvinnliga – ska vara nöjaktigt representerade i planerna och ha möjlighet att medverka i samråd och förhandlingar.⁵⁰

Offentliga investeringar och politik

Facket ska kräva att regeringar underlättar omställningen av det globala livsmedelssystemet med hjälp av stödjande politik och offentliga investeringar. Här är några exempel på krav för investeringar och politik:

- Investeringar i lokala ekonomiska diversifieringsplaner för grön infrastruktur som skapar nya, välbetalda och trygga jobb. Inom animalieproduktion kan det handla om investeringar i alternativa jobb för att möjliggöra omställningen och stöd till arbetstagare som omplaceras i jobb som motsvarar deras kompetens och erfarenhet, eller att bygga och sanera lokala infrastrukturer som stärker lokala kött- och mejerimarknader.
- Investeringar i lokal animalieproduktion för att ställa om från exportekonomi.
- Investeringar i utbildning och kompetensutveckling om klimatkrisen, agroekologi och andra hållbara metoder.
- Investeringar i socialt skydd och inkomststöd för att hjälpa arbetstagare vars jobb tillfälligt kan påverkas av omställningen till agroekologiska metoder.
- Statliga investeringar för att stärka sårbara lokalsamhällens återhämtningsförmåga gentemot effekterna av omställningen. Det kan bland annat gälla:
 - Investeringar i hälsovård och socialtjänst för arbetstagare och deras familjer.
 - Investeringar i lokala samhällsprojekt, inte minst när lokala arbetstillfällen försvinner på grund av omställningen. Det kan handla om jobb med fokus på miljösanering, till exempel efterbehandling av förorenade områden eller mark som skadats på grund av förändrad användning eller avskogning.
- Ekonomiska incitament för att uppmuntra omställningen till mer hållbara metoder, till exempel genom att införa subventioner som stödjer omställning till agroekologi och ta bort statliga subventioner till klimatskadliga jordbruksmetoder. Det är bra även för småbrukarna, som ofta redan använder agroekologiska metoder.⁵¹
- Aktiva arbetsmarknadsåtgärder för att garantera anständigt arbete i "gröna" jobb.
- Offentliga investeringar i offentligt och samhälleligt ägande av viktig infrastruktur och centrala ekonomiska sektorer – inklusive energi, teknik och transporter – genom avprivatisering.⁵²

50 ILO har tagit fram riktlinjer för en rättvis omställning till miljömässigt hållbara ekonomier. Läs mer här: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/documents/publication/wcms_432859.pdf

51 Läs mer om åtgärder att vidta här: <https://www.iatp.org/tackling-livestocks-contribution-to-climate-change>

52 Trade Unions for Energy Democracy (TUED) – fack för energidemokrati – förespråkar offentligt ägande. Läs mer här: <https://unionsforenergydemocracy.org/>

Regelverk, lagar, politik

Facket ska även kampanja för en omställning av de regler, lagar och den politik som möjliggjort vårt ohållbara globala livsmedelssystem. Det kan bland annat gälla:

- Mer reglering av storföretagens makt, till exempel genom att införa konkurrenslagar som hjälper till att kontrollera och begränsa deras marknadsmakt.
- Ett regelverk som ställer företag till svars för klimatskadliga metoder och bristande respekt för fackliga rättigheter.
- System för utbudsstyrning som hindrar överproduktion och stabiliserar animalieproduktionens priser.
- Regeringar måste säga nej till de skadliga handels- och investeringsavtal som håller den industriella animalieproduktionen under armarna, bidrar till klimatkrisen och urholkar arbetstagarnas rättigheter. Handelspolitiken måste förankras i hållbarhet och arbetsnormer.
- Progressiv beskattning som främjar omställning till agroekologiska metoder. Det kan handla om att höja skatten för företag som släpper ut mycket växthusgaser eller beskatta mat med skadliga ingredienser högre.
- Hårdare regler som stoppar skattefuskar och skatteflykt och säkrar att stater och regeringar klarar av att finansiera sin klimatomställningspolitik.
- Starkare demokratiska rättigheter, inklusive fackliga rättigheter.

Förslag om handel med koldioxidkrediter eller investeringar i oprövad teknik för att avlägsna koldioxid från atmosfären ska ifrågasättas. Det enda som kan stoppa krisen är dramatiska utsläppsminskningar. Vi måste sluta använda fossila bränslen och hugga ner skog och snabbt ställa om från intensiv animalieproduktion till agroekologi. Vi har inte längre tid att låtsas som det regnar eller tramsa runt med "marknadsbaserade lösningar".

Det krävs stora lobbings- och opinionsbildningskampanjer från facket, kampanjer som skiljer sig åt från land till land. Här är några viktiga saker att fundera på:

- Bygg allianser med andra fack över sektorsgränser, med miljögrupper, frivilligorganisationer, folkrörelser, civilsamhället.
- Ta med klimatåtgärder och rättvis omställning i fackliga utbildningar för att skapa medvetenhet och mobilisera arbetstagarna.
- Opinionsbilda med kampanjer, möten, workshoppar, forum, evenemang.
- Gör utredningar inom och mellan leveranskedjor – om möjligt – för att belysa klimateffekterna av export, handels- och investeringsavtal och bristande reglering.

Facket har inte råd att låta storföretagens lobbyverksamhet dominera dialogen på regerings- och myndighetsnivå om politik och åtgärder för att hantera klimatkrisen. Miljögrupperna kanske inte delar arbetarrörelsens mål att främja hållbara och anständiga jobb. Det är extremt viktigt att IUL:s medlemsförbund tillsammans med andra fack och meningsfränder i socialsamhället kräver klimatpolitiska åtgärder som främjar demokratiska rättigheter och har hållbara, högkvalitativa fackligt organiserade jobb som yttersta mål. Det fackliga perspektivet måste finnas med vid förhandlingsbordet.

I Danmark har livsmedelsarbetarförbundet NFF tillsammans med närings- livsorganisationen Landbrug & Fødevarer, kött- och mejeriföretagen Danish Crown och Arla och andra intressenter i trepartsförhandlingar lobbade för att danska regeringen ska ta itu med klimatkrisen i den jordbruksbaserade livsmedels-sektorn.

Efter månader av lobbning beslutade danska regeringen och riksdagen 2021 att jordbrukssektorn måste minska växthusgasutsläppen från animalieproduktion, med tydliga mål. Beslutet ska nu förvandlas till bindande lag som innehåller åtgärder för att ytterligare stärka lagen om målen inte nås.

De beslutade åtgärderna omfattar åtaganden från sektorn att minska sina vattenföroreningar, ställa om våtmarker från animalieproduktion och förvandla dem till naturreservat, öka produktionen av ekologiska livsmedel, samt ta fram fler växtbaserade gröna livsmedelsprodukter. Beslutet omfattar även statligt stöd för plantering av ny skog för att förbättra den biologiska mångfalden och lagra koldioxid, finansiering av forskning om klimatsmarta lösningar för den jordbruksbaserade livsmedelssektorn, samt ett avtal för minskad export av vissa djur.

Beslutet innebär att den danska jordbruksbaserade livsmedelsproduktionen nu kan planeras och utvecklas i en grön riktning, utan att riskera den produktion och de arbetstillfällen som idag finns i sektorn.

Enligt NNF:s ordförande Ole Wehlast är det bra att den gröna omställningen av den jordbruksbaserade livsmedelssektorn i Danmark blir rättvis och hållbar, även vad gäller sysselsättningen i sektorn.

C. Lobbning mot internationella institutioner

Det globala livsmedelssystemet styrs av komplicerade nationella regelverk och standarder, men också av internationella regler och standarder som formulerats av WTO⁵³, FN⁵⁴ – inklusive FAO⁵⁵ – och Världsbanken⁵⁶. Institutionerna har också inflytande över den globala jordbruks- och klimatpolitiken samt regelverken kring handel och investeringar.

Men reglerna och den förda politiken hotar i själva verket livsmedelstryggheten och har lett till ett globalt livsmedelssystem som exploaterar arbetstagarna och miljön och skadar klimatet. Facket måste lobba mot de internationella institutionerna och få dem att ställa sig bakom omställningen av det globala livsmedelssystemet.

- En förutsättning för animalieproduktionen ska kunna ställas om är att de globala storföretagens lokala marknadsdominans bryts så att de slutar förstöra en lokal och diversifierad livsmedelsproduktion. Handels- och investeringsavtalen får inte heller fortsätta med sin exploatering av arbetstagarnas rättigheter som dessutom skadar klimatet. Facket ska kampanja för att motverka handels- och investeringsavtal som ökar de negativa klimateffekterna.
- Global handel som uppmuntrar monokultur och underminerar livsmedelstryggheten är oförenligt med ett akut bemötande av klimatkrisen. Facket ska även kampanja för en reformering av WTO:s handelsregler, som skapat ett exportinriktat jordbrukssystem utan intresse för miljöskydd. Facket ska också kampanja för att konsekvensutredningar ska göras för att fastställa hur de här avtalen påverkar klimatet, arbetstagarnas rättigheter och landsbygden. Ett handelssystem ska inte bedömas utifrån graden av så kallade "rättsliga hinder". Istället ska vi beakta hur det påverkar utsläppen och respekten för arbetstagarnas rättigheter.⁵⁷ Facket ska även kampanja för att investeringar styrs om till lokala, nationella och regionala marknader för hållbar animalieproduktion.
- Facket kan kampanja för regler som avskräcker från den ohållbara globala modellen för livsmedels- och animalieproduktion, ett regelverk som främjar produktiva investeringar baserade på arbetstagarnas långsiktiga intressen.⁵⁸
- Fackföreningar ska tillsammans med IUL kräva att FAO stimulerar övergången till agroekologiskt jordbruk.

53 Världshandelsorganisationen WTO är en mellanstatlig organisation som reglerar och underlättar handel mellan nationer. <https://www.wto.org/>

54 FN är en mellanstatlig organisation som främjar samarbete och fred mellan medlemsstaterna. <https://www.un.org/en/>

55 FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation FAO leder internationella insatser för att bekämpa hunger och förbättra näringsintag och livsmedelstrygghet. <http://www.fao.org/home/en/>

56 Världsbanken är ett internationellt finansinstitut som ger lån och bidrag till stater. <https://www.worldbank.org/en/home>

57 Läs mer om handelsavtal som hotar klimatet här: <https://www.iuf.org/wp-content/uploads/2020/12/2014-The-TISA-threat-to-food-and-agriculture.pdf> och <https://www.iuf.org/wp-content/uploads/2021/02/2014-Handelsavtalen-som-hotar-demokratien.pdf> och <https://www.iuf.org/wp-content/uploads/2020/11/2002-WTO-och-det-globala-livsmedelssystemet-ur-facklig-synvinkel.pdf>

58 Läs mer här: <https://www.iuf.org/wp-content/uploads/2020/11/2002-WTO-och-det-globala-livsmedelssystemet-ur-facklig-synvinkel.pdf>

- Facket ska lobba för att regeringar och FN ska förbättra den fackliga representationen i klimatförhandlingar för arbetstagare i kött- och mejerisektorerna, där bland annat fler kvinnliga arbetstagare måste delta.
- Facket ska kampanja för att internationella finansinstitutioner som Världsbanken ska hjälpa till att finansiera klimatomställningen till gröna ekonomier, inte minst i länder i det globala syd.

D. I facket

Genom att stärka facket i det globala livsmedelssystemet kan vi förvandla systemet.

Effektiva åtgärder för en rättvis omställning av animalieproduktionen förutsätter fack och medlemmar som verkligen förstår de centrala frågorna. Men medlemmarna kanske inte alltid har så bra kunskap om eller tillgång till information om klimatkrisen eller de alternativ vi i facket ska kämpa för. Facket måste därför se till att medlemmarna kan fördjupa sina kunskaper om problematiken kring klimatkrisen och utmaningarna den innebär för jobben inom animalieproduktionen, så att de förstår vad facket gör och varför. Alla i facket måste erbjudas enkel tillgång till utbildningar och kurser om klimatkrisen, den intensiva animalieproduktionens bidrag till den, och alternativen, så att medlemmarna kan fördjupa sin förståelse av frågorna och begriper varför det är en facklig prioritet. Den här kunskapen måste även integreras i arbetsmiljöutbildningarna. Facket ska säkra att frågorna konsekvent finns med i avtalsförhandlingarna.

Det är viktigt för facket att vi samarbetar med andra lämpliga intressenter i sektorn i kampen för en omställning av livsmedelssystemet. Det kan röra sig om civila samhällsorganisationer, till exempel miljögrupper, småbrukare, lokalsamhällen, och kvinnoorganisationer. Då blir det möjligt för arbetstagare, bönder och lokalsamhällen att skapa opinion för de egna behoven. Facket kan kontakta sådana grupper för att skaffa sig en bättre förståelse av de centrala problem de står inför och bygga gemensamma kampanjer.

Kampen för omställning kan dessutom göra facket starkare. Vi kan uppmuntra arbetstagare att engagera sig fackligt genom att belysa fackets stora betydelse för arbetstagarnas medbestämmande i omställningen till en mer klimatsmart livsmedelsindustri. Utsatta arbetstagare som riskerar att drabbas särskilt hårt av klimatkrisens effekter kommer inte att engagera sig i fack som blundar för klimatkrisen. Det kan motivera unga arbetstagare, kvinnor och migrantarbetare att gå med i facket.

I Kenya har sockerarbetarförbundet KUSPAW skapat medvetenhet kring klimatkrisen och gett arbetstagarna de verktyg som behövs för att göra något åt saken. Som ett led i IUL:s kvinnoprojekt höll KUSPAW en workshop om klimatkrisen. Deltagarna identifierade flera effekter av klimatkrisen, bland annat oregelbunden menstruation, barn som slutar skolan, familjer som tvingas flytta, dåliga skördar, undernäring, våld i hemmet, och inkomstbortfall. Kvinnorna svarade med följande uttalande om klimatförändringen:

"Vi, kvinnorna på Chemelil Sugar Company, förklarar härmed att vi med stöd från företagsledningen ska plantera 100 träd i månaden för att hindra klimatförändringen."

Gruppen beslutade även om nedanstående motioner:

- Kenyas lag om klimatförändringen ska tillämpas.
- Gröna jobb ska främjas.
- Fossila bränslen måste fasas ut.
- Klausuler om klimatförändringen ska med i kollektivavtalet.
- Kvinnorna ska fungera som klimatambassadörer på arbetsplatsen och i samhället.
- Klimatförändringen ska införlivas i alla kurser, workshoppar och seminarier på arbetsplatsen.
- Folkbildning och opinionsbildning.
- En kursbok om klimatförändringen ska tas fram för att utbilda arbetstagare.

**Kampen
för
vår
framtid:**

**STUDIEHÄFTE
MED ÖVNINGAR**

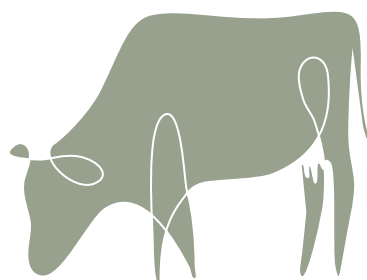
Studiehäftet innehåller exempel på övningar kring några av de huvudfrågor som tas upp i handboken om klimatkrisen. Övningarna är utformade för att arbetstagare och fack ska kunna diskutera eller lära sig mer om en del av frågorna eller idéerna i handboken.

Övningarnas syfte är att ge arbetstagare den kunskap de behöver för att föreslå praktiska lösningar för att hantera klimatkrisen och vidta åtgärder för att påverka villkoren för en rättvis omställning av kött- och mejerisektorn.

Övningarna riktar sig till utbildare och fackliga ledare i workshoppar och studiecirkelar om klimatkrisen. De kan användas som de är eller anpassas efter lokala behov.

Varje övning består av:

- **anvisningar för cirkelledaren**, med beskrivningar av mål, avsedda resultat och anvisningar för övningens genomförande.
- **arbetsblad** för deltagarna, med beskrivningar av övningens syfte och mål, samt uppgifter.
- **ytterligare resurser** som kan vara användbara i studiecirkeln.

Övning 1:

Att förstå klimatkrisen 48

Övning 2:

Hur bidrar min arbetsplats till klimatkrisen?..... 50

Övning 3:

Planera för en rättvis omställning..... 52

Övning 4:

Varför är klimatkrisen en facklig fråga? 54

Övning 5:

Förhandlingar med företag 56

Övning 6:

Bygg en kampanj för lobbning mot myndigheter och regeringar... 61

ÖVNING

Att förstå klimatkrisen

ANVISNINGAR FÖR CIRKELLEDAREN

Tidsåtgång

2 timmar

Material som behövs

- Blädderblock
- Spritpennor
- Två uppsättningar färgade kort
- Anslagstavlor eller stora väggytor
- Nålar eller tejp

Mål

Att deltagarna ska förstå klimatkrisens orsaker och effekter samt den intensiva animalieproduktionens bidrag till klimatkrisen.

Uppgift

För att introducera ämnet ska cirkelledaren innan övningen ha förberett en 10-minuters presentation med utgångspunkt i handbokens **avsnitt A**.

1. Dela upp er i smågrupper.
2. Visa presentationen som förberetts för att introducera ämnet.
3. Ge varje grupp två buntar med färgade kort.
4. Be gruppdeltagarna att läsa frågorna, fundera på klimatkrisens orsaker och effekter, och skriva ner de främsta orsaker och effekter de hittar på de olidfärgade korten.
5. Gör i ordning två redovisningsfält: det ena med rubriken "Orsaker", det andra med rubriken "Effekter".
6. När grupperna är färdiga ber du dem sätta upp sina kort i respektive redovisningsfält.
7. Samla smågrupperna runt respektive redovisningsfält och diskutera vilka av de viktigaste orsakerna och effekterna som är mest relevanta för arbetstagare i animalieproduktion.
8. Sammanfatta huvudpunkterna.

ARBETSBLAD:

Att förstå klimatkrisen

Mål

- Att hjälpa oss att bättre förstå hur den intensiva animalieproduktionens bidrar till klimatkrisen.

Uppgift

Använd det ni lärt er under presentationen och fundera i smågrupper över de viktigaste orsakerna till klimatkrisen och de viktigaste effekter som klimatkrisen har för ert land och ert lokalsamhälle.

Skriv ner era idéer på de olikfärgade korten (en färg för orsaker, en annan färg effekter).

Använd gärna frågorna nedan som en ram för samtalet:

- Vilken roll spelar det globala livsmedelssystemets i klimatkrisen?
- Vilka effekter får (eller har) klimatkrisen i ert land och er region?
- Hur kan klimatkrisen påverka arbetstagarare?

ÖVNING

2

Hur bidrar min arbetsplats till klimatkrisen?

ANVISNINGAR FÖR CIRKELLEDAREN

Tidsåtgång

1 timme

Material som behövs

- Blädderblock
- Spritpennor

Mål

Att uppmuntra deltagarna att fundera på hur deras arbetsplatser bidrar till klimatkrisen.

Uppgift

1. Dela upp er i smågrupper, gärna utifrån arbetsplats eller delsektor.
2. Ge varje grupp ett blädderblock och be dem fundera på hur deras egna arbetsplatser eller företag bidrar till klimatkrisen.
3. Be grupperna rita en tankekarta över de största klimateffekterna av deras arbetsplatser, och av deras leveranskedjor om det är relevant.
4. Be deltagarna läsa frågorna för att fokusera samtalet.
5. När smågrupperna är klara ber du dem redovisa för storgruppen.

ARBETSBLAD:

Hur bidrar min arbetsplats till klimatkrisen?

Mål

- Att uppmuntra oss att fundera över hur våra arbetsplatser bidrar till klimatkrisen.

Uppgift

Enligt miljöexperter är de främsta orsakerna till utsläpp från intensiv animalieproduktion:

- Metanutsläpp från djur.
- Resurser som krävs för att föda upp kreatur.
- Avskogning för att producera foder och betesmarker.
- Föroreningar från avfall, inklusive utsläpp från stallgödsel, matspill och paketering.
- Tillverkning och användning av jordbrukskemikalier.
- Användning av fossila bränslen i hela leveranskedjan.

Fundera i smågrupp på de främsta utsläppskällorna ovan och hur era arbetsplatser och/eller företag bidrar till klimatkrisen. Gör en tankekarta på blädderblocket och skriv ner era huvudpunkter. Försök vara så konkret som möjligt. Om ni arbetar inom kött- och mejeriförädling ska ni även tänka på er leveranskedjas klimatpåverkan.

Fundera på följande frågor i ert samtal:

- Vilka metoder och rutiner skulle kunna ha en negativ klimatpåverkan på er arbetsplats?
- Vilka är de främsta utsläppskällorna i er leveranskedja?

Utse en person i smågruppen som berättar om era huvudpunkter för alla i den stora gruppen.

YTTERLIGARE RESURSER

Vad är industrijordbrukets koppling till klimatkrisen? GRAIN

Videon och serieberättelsen nedan visar hur den intensiva animalieproduktionen bidrar till klimatkrisen.

Video: <https://www.youtube.com/watch?v=slQnED7PM-Y>

Serie: https://www.grain.org/system/articles/pdfs/000/006/577/original/BAJA_CARNE_EN.pdf?1606928660

ÖVNING 3

Planera för en rättvis omställning

ANVISNINGAR FÖR CIRKELLEDAREN

Tidsåtgång

2 timmar

Material som behövs

- Blädderblock
- Spritpennor
- En bunt kort

Mål

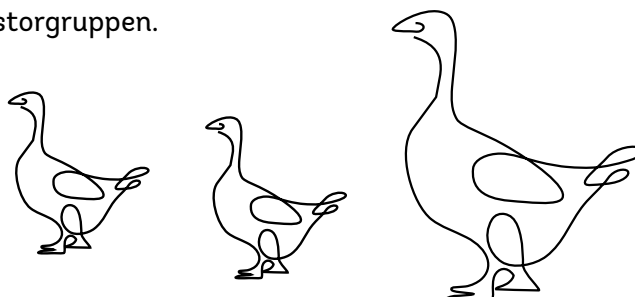
Att deltagarna ska kunna planera för en rättvis omställning av animalieproduktionen genom att förstå hur ett alternativt och klimatvänligt livsmedelssystem kan se ut samt vilka strategier och metoder som krävs för åstadkomma detta.

Uppgift

För att introducera ämnet och ge en sammanfattning av huvudkraven för omställningen av livsmedelssystemet ska cirkelledaren i förväg ha förberett en 10-minuters presentation med utgångspunkt i handbokens **avsnitt B**. Om det passar studiecirkelns sammansättning kan cirkelledaren även be deltagarna läsa motsvarande avsnitt i handboken.

1. Dela upp er i smågrupper.
2. Ge varje grupp en kortbunt, ett blädderblock och en spritpenna.
3. Be dem fundera på några alternativ till det rådande systemet för animalieproduktion, samt vilka åtgärder som kan vidtas för att hantera klimatkrisen.
4. Be dem skriva ner sina idéer på korten.
5. Be deltagarna att när de skriver ner idéerna fundera på vilka praktiska åtgärder som kan behövas för att åstadkomma detta – på företagsnivå, i leveranskedjan och från stater och regeringar.
6. Be deltagarna återkoppla till storgruppen.

ARBETSBLAD:

Planera för en rättvis omställning

Mål

- Att fundera på hur ett hållbart system för animalieproduktion kan se ut.
- Att undersöka våra arbetsplatsmetoder och hitta områden där vi kan agera.

Uppgift

För att ställa om animalieproduktionen måste vi gå över till agroekologi och mer demokratiska och lokala livsmedelssystem. Fundera i smågrupper på hur en hållbar animalieproduktion kan se ut i ert land och på er arbetsplats. Läs också gärna handbokens avsnitt B och fundera på hur de idéerna kan användas i er lokala situation. Skriv ner era idéer på korten (en idé per kort). Försök vara så konkret som möjligt.

När ni gjort det placerar ni varje kort i mitten av ett blädderblock och funderar på vilken åtgärd som krävs för att åstadkomma detta – på arbetsplatsen och företaget, i er leveranskedja, och i dialog med regeringen. Skriv ner era idéer runt korten.

Låt samtalet kretsa kring frågorna nedan:

- Vilka alternativa metoder måste vi börja använda för att bygga ett mer hållbart system?
- Vilka av dem kan vi tillämpa på den egna arbetsplatsen?
- Vilka av dem ska tillämpas längs leveranskedjan?
- Vilken uppbackning behöver vi för att åstadkomma detta? Vilka åtgärder måste vidtas på nationell nivå? Och på företagsnivå?
- Hur kan jobben påverkas av detta?

Redovisa era idéer för storgruppen.

ÖVNING

4

Varför är klimatkrisen en facklig fråga?

ANVISNINGAR FÖR CIRKELLEDAREN

Tidsåtgång

90 minuter

Material som behövs

- Bladderblock
- Spritpennor
- En bunt kort

Mål

Att deltagarna ska kunna argumentera för varför klimatkrisen ska betraktas som en facklig fråga.

Uppgift

1. Visa gruppen videon "Why unions are taking action on climate" (se Ytterligare resurser, nedan).
2. Dela sedan upp er i smågrupper. Be deltagarna att föreställa sig att de blivit ombudade att hålla en presentation för att övertyga fackmedlemmar att klimatkrisen är en facklig fråga.
3. Utifrån vad de lärt sig av videon och ska de med hjälp av huvudfrågorna hitta egna argument för varför facket ska behandla klimatkrisen som en viktig punkt i avtalsförhandlingarna.
4. Till sist ska smågrupperna redovisa sina argument i storgruppen.

ARBETSBLAD:

Varför är klimatkrisen en facklig fråga?**Mål**

- Att hitta argument för att klimatkrisen är en facklig fråga.

Uppgift

Ni har blivit ombudda att hålla en presentation för andra fackmedlemmar och övertyga dem om att klimatkrisen är viktig för arbetstagarna och ska med i de fackliga förhandlingarna. Fundera i smågrupper på frågorna nedan och förbered en kort presentation med fyra huvudargument för varför klimatkrisen är en fråga för arbetstagarna och facket:

- Vad är den officiella fackliga synen på klimatkrisen?
- Vilka är de starkaste argumenten för att betrakta klimatkrisen som en fackligt prioriterad fråga?
- Vad bör facket göra?

Utse en person i smågruppen som håller presentationen för storgruppen.

YTTERLIGARE RESURSER

Video: "Why unions are taking action on climate", Victorian Trades Hall
Videon visar varför klimatkrisen är en facklig fråga.

<https://www.youtube.com/watch?v=8gnYJKQDLSU>

ÖVNING **5**

Förhandlingar med företag

ANVISNINGAR FÖR CIRKELLEDAREN

Tidsåtgång

3 timmar

Material som behövs

- Blädderblock
- Spritpennor

Mål

Att deltagarna ska kunna införliva krav på rättvis omställning i förhandlingar på arbetsplatsen.

Uppgift

Övningen består av **två delar**.

Del 1

1. Dela upp er i smågrupper, gärna utifrån arbetsplats eller delsektor.
2. Ge varje grupp ett blädderblock och spritpennor. Du kan också dela ut exemplet på avtalsklausul från handboken till grupperna (se under Ytterligare resurser, nedan).
3. Be deltagarna föreställa sig att de ska träffa arbetsgivaren för att diskutera lämpliga klimatåtgärder på arbetsplatsen och hur de kan införliva en rättvis omställning i avtalsförhandlingarna. Målet är att förslå konkreta åtgärder för att hantera problematiken på arbetsplatsen.
4. Be smågrupperna att komma med konkreta förslag till kollektivavtalet som är specifika för deras arbetsplats, inte bara allmänna principer, och att skriva ner dem.
5. När grupperna har slut på idéer ska de redovisa dem för varandra i storgruppen.

Del 2

1. Be smågrupperna att föreställa sig att de i ett möte med företaget ska kräva att få medbestämmande i utformningen av en handlingsplan för att göra företaget klimatsmart.
2. Målet är att komma på huvudkrav att ställa på företaget för att uppmuntra det att anta en rättvis omställningsplan.
3. Be grupperna utgå ifrån frågorna i arbetsbladet i sina samtal.
4. När grupperna är klara med övningen ska de redovisa sina förslag i storgruppen.
5. Sammanfatta de viktigaste av de redovisade kraven.

ARBETSBLAD:

Förhandlingar med företag

Mål

- Att komma med konkreta förslag som kan tas med i kollektivavtalen.
- Att utforma krav som får företagen att anta rättvisa omställningsplaner.

Uppgift

Del 1 – Kollektivavtal

Facket ska förhandla fram konkreta arbetsplatsåtgärder som kan tas med i kollektivavtalet för att stötta en rättvis omställning på arbetsplatsen. Föreställ dig att ni ska träffa arbetsgivaren för att diskutera åtgärder för en rättvis omställning av er arbetsplats. Fundera i smågrupp på konkreta åtgärder och handlingar som kan vidtas på arbetsplatsen för att underlätta omställningen. Skriv ner dem på blädderblocket. Fundera även på vilka åtgärder som redan finns på plats på er arbetsplats, och hur de kan stärkas.

Här är några konkreta åtgärder som är tänkbara som viktiga avtalskrav:

- Övergång till hållbara produktionsmetoder, till exempel minskad användning av konstgödsel och bekämpningsmedel som ett led i en omställning till agroekologi.
- Omskolning och utbildning.
- Starkare skydd av rättigheter.
- Klimatkrisen ska inkluderas i arbetsmiljöprogram och gröna, klimat- och miljöansvariga förtroendepersoner ska väljas.

- Utbildning och information om klimatkrisen och avtalet.
- Åtgärder för kontroll och utvärdering av avtalet för att säkra effektiv tillämpning – till exempel kommittéer där både arbetsgivare och fack ingår.
- Åtgärder för jämställdhet.

Utse en person i smågruppen som redovisar i storgruppen.

Del två – Förhandla om en plan för rättvis omställning

Fack kan dessutom förhandla med företag för att uppmuntra dem att upprätta en plan för rättvis omställning som underlättar en klimatsmart omstrukturering av företaget.

Föreställ er att ni ska träffa företagsledningen för att diskutera företagets klimatstrategi. Ni måste hitta huvudkrav att ställa på företaget i omställningen till klimatvänliga metoder. Fundera på följande frågor i ert samtal:

- Vad är företagets klimatstrategi?
- Vilka förändringar vill vi se? (Till exempel omställning till agroekologiska metoder i leveranskedjan, övergång till förnybar energi o s v).
- Vad kan vi kräva när det gäller investeringar/avyttringar?
- Hur säkrar vi att de anställda är delaktiga i omställningen?
- Vilket stöd behövs för att åstadkomma det?

Ni ska dessutom diskutera igenom er förhandlingsstrategi och hitta bra argument som kan användas i förhandlingarna med företaget.

Gör en presentation på blädderblocket och låt en i smågruppen redovisa den för storgruppen.

YTTERLIGARE RESURSER

Exempel på avtalsklausul, avsnitt B i handboken

Arbetsgivaren och förbundet erkänner det akuta hot mot företagets lönsamhet och jobbens stabilitet och trygghet som de ökande utsläppen av växthusgaser utgör och som är orsaken till att den globala medeltemperaturen höjs och klimatet förändras. Avtalsparterna åtar sig att samarbeta för att minska hotbilden med hjälp av åtgärder som reducerar utsläppen. Parterna inser att det sannolikt krävs grundläggande förändringar i verksamheten för hela sektorer och enskilda företag.

Klimat, miljö och hållbarhet

1. Avtalets parter inser den gemensamma nyttan av att arbetsgivare och anställda samarbetar för att hantera de största riskfaktorerna för verksamhetens fortsatta lönsamhet och för anställningstryggheten.
2. Parterna erkänner de riskfaktorer som klimatkrisen orsakar och åtar sig att samarbeta och samråda för att minska utsläppen av växthusgaser och risken.
3. Arbetsgivaren ska minst en gång om året tillhandahålla information om växthusgasutsläppen från den egna verksamheten samt i dess leveranskedja. Arbetsgivaren ska för arbetsplatsens fackligt förtroendevalda och relevanta fackliga funktionärer hålla en presentation om klimatförändringens risker för lönsamheten och anställningstryggheten i verksamheten, hur utsläppen mäts, vilka utsläppsmålen är, samt hur de planerar att minska utsläppen.
4. Om arbetsgivaren inte registrerar, mäter eller planerar att minska utsläppen ska förbundet och arbetsgivaren träffas för att ta fram en stegvis process för utsläppsmätningar, målformulering och framstegsöversyn.
5. Arbetsgivaren och förbundet ska inrätta en klimat-, miljö- och hållbarhetskommitté som ska spegla mångfalden anställda och inkludera kvinnor bland medlemmarna. Kommittén ska ägna sig åt meningsfulla samråd och planering kring de risker som klimatkrisen innebär samt de effekter för jobb och anställningstrygghet som följer av åtgärderna som planeras för att minska utsläppen. Förslag ska vara jämställda och säkra lika möjligheter för kvinnor och män. Avtal ska skydda mot alla former av diskriminering i samband med omställningen till nya driftsmetoder, nya jobb och ny arbetsorganisation.
6. Inom ramarna för uppdraget att hantera de risker som klimatkrisen innebär för jobbens hållbarhet ska kommittén:
 - 6.1 beakta informationen som arbetsgivaren presenterat i enlighet med klausul 3.
 - 6.2 beakta och diskutera initiativ för att stärka anställningstryggheten genom att hantera klimatkrisen, bland annat genom att:

- 6.2.1 tillgodose arbetsplatsens energibehov med förnybar energi.
- 6.2.2 energieffektivisera företagets byggnader, utrustning och maskinpark.
- 6.2.3 minska miljöpåverkan i företagets leveranskedja.
- 6.2.4 minska utsläppen från företagets logistik- och transportverksamhet, intern likväl som utkontrakterad.
- 6.2.5 förbättra återvinningen och miljöskyddet i hela verksamheten.
- 6.2.6 minimera spill och avfall.
- 6.2.7 beakta förändringar av arbetsorganisation, arbetstider och skiftmönster som kan bidra till att mildra klimatkrisens effekter på anställningstryggheten. Eventuella förändringsförslag ska ske i fullt samråd med de anställda och ta hänsyn till arbetstagares familjeansvar.
- 6.2.8 beakta externariskerna för verksamheten och anställningstryggheten som orsakas av klimatkrisen samt fastställa begränsningsstrategier som kan tillämpas för att säkra hållbara och säkra jobb.
- 6.2.9 beakta arbetsmiljöåtgärder och riktlinjer i samband med värmeböljor och andra extrema väderhändelser, samt deras specifika påverkan på kvinnliga arbetstagare.

Bekräftelse

Ett tack till UL:s australiska medlemsförbund United Workers Union för exempelklausulen ovan, som bygger på ett av deras företagsavtal.

ÖVNING 6

Bygg en kampanj för lobbning mot myndigheter och regeringar

ANVISNINGAR FÖR CIRKELLEDAREN

Tidsåtgång

3 timmar

Material som behövs

- Blädderblock
- Spritpennor
- Två buntar färgade kort
- Anslagstavlor/blädderblock
- Nålar eller tejp

Mål

Att deltagarna ska kunna formulera krav att ställa på regeringar och myndigheter för att uppmuntra omställningen till ett klimatvänligt livsmedelssystem. Övningen syftar dessutom till att lära fackföreningar att hitta och kartlägga viktiga mål och bundsförvanter i kampanjen för ett mer hållbart livsmedelssystem.

Uppgift

Övningen består av **två delar**.

Del 1

För att introducera de fackliga huvudkraven på regeringar och myndigheter ska cirkelledaren innan övningen ha förberett en 10-minuters presentation med utgångspunkt i handbokens **avsnitt B**.

1. Dela upp er i smågrupper.
2. Be dem föreställa sig att de ska träffa regeringen för att diskutera sin vision av och sina huvudkrav för omställningen till ett mer klimatvänligt livsmedelssystem.
3. Målet är att komma på huvudkrav på regeringen kring offentliga investeringar och politik.
4. När smågrupperna är klara med uppgiften ska de redovisa vad de kommit fram till för storgruppen.
5. Sammanfatta de viktigaste av de redovisade kraven.

Del 2

1. När ni är klara med del 1 ger du smågrupperna två buntar var av olikfärgade kort.
2. Be grupperna att identifiera konkreta **mål**: personer eller institutioner som ni måste övertyga om att regeringen ska stödja omställningen. Be deltagarna skriva ner dem på den ena buntan kort. Det kan handla om ministrar, tjänstemän, politiska partier. Ordna korten under rubriken "Mål" på ett blädderblock eller en anslagstavla.
3. Be grupperna identifiera konkreta **bundsförvanter**: personer eller organisationer som kan stödja kampanjen för omställning av livsmedelssystemet. Be deltagarna skriva ner dem på den andra buntan olikfärgade kort. Det kan handla om andra fack, miljöorganisationer, folkrörelser, frivilligorganisationer, vänligt sinnade journalister och medier. Ordna korten under rubriken "Bundsförvanter" på ett blädderblock eller en anslagstavla. Uppmana deltagarna att vara så konkreta som möjligt.
4. När de inte kan hitta fler tänkbara mål och bundsförvanter ber du dem att samlas kring blädderblocken/anslagstavlor, där smågrupperna ska redovisa sina mål och bundsförvanter och förklara hur de resonerat kring sina val.
5. Sedan ber du alla att diskutera:
 - (a) de allra viktigaste målen och de krav som kan ställas på dem.
 - (b) de allra viktigaste bundsförvanterna och hur vi kan samarbeta med dem i kampanjen.

ARBETSBLAD:

Bygg en kampanj för lobbning mot myndigheter och regeringar

Mål

- Att uppmuntra oss att fundera på våra huvudkrav på regeringen.
- Att fundera på vilka vi behöver engagera i kampanjen för omställning till ett mer klimatvänligt livsmedelssystem.

Uppgift

Del 1 – Krav

Föreställ dig att ni ska träffa regeringen för att diskutera viktiga politiska åtgärder som ni vill att regeringen ska genomföra för att stödja omställningen av livsmedelssystemet. Utgå ifrån frågorna nedan när ni formulerar kraven. Skriv ner era krav på blädderblocket.

Kom ihåg att åtgärderna måste vara relevanta för de konkreta behoven i er delsektor och ert land eller er region.

- Hur har regeringen hittills hanterat klimatkrisen?
- Vilken politik måste föras/vilka investeringar göras för att stödja omställningen till ett mer klimatvänligt livsmedelssystem?
- Hur kan vi säkra att arbetstagarnas försörjning tryggas? (**Fundera till exempel på följande: medbestämmande för arbetstagarna; jobbgaranti; skydd för arbetstagarnas rättigheter; investeringar i kompetenshöjande utbildning; socialt skydd.**)
- Hur gör vi kraven jämställda?
- Vilka argument kan användas för att övertyga regeringen?

Presentera vad ni kommer fram till på blädderblocket. Låt en gruppmedlem redovisa presentationen för storgruppen.

Del 2 – Kampanjstrategi

I lobbykampanjen mot regeringen kommer ni att vara tvungna att övertyga institutioner och personer. Ni behöver också hitta personer och organisationer som kan stödja kampanjen. Diskutera i smågrupper utifrån er lokala situation tänkbara mål och bundsförvanter i kampanjen för att regeringen ska ställa sig bakom omvandlingen. Skriv ner de mål och bundsförvanter ni hittar på de olikfärgade korten – en färg för målen, en annan färg för bundsförvanterna (**och ett kort per mål eller bundsförvant**). Försök vara så konkret som möjligt.

Utgå ifrån följande frågor:

- Vilka är de tänkbara målen? Vem behöver ni övertyga? Vem ska ni förhandla med?
- Vilka är våra bundsförvanter? Vilka kommer att gå med i vår kampanj?

När ni inte kommer på fler tänkbara mål och bundsförvanter sätter ni upp korten i redovisningsfältet för "Mål" respektive "Bundsförvanter".

Utse en person som redovisar era idéer för storgruppen.

Kampen för vår **framtid:**

IUL:s handbok för hantering
av klimatkrisen i intensiv
animalieproduktion

STUDIEHÄFTE MED ÖVNINGAR

INTERNATIONELLA UNIONEN FÖR LIVSMEDELS-, NJUTNINGSMEDELS- OCH LANTARBETAREFÖRBUND SAMT FÖRBUND INOM HOTELL-, RESTAURANG- OCH CATERINGBRANSCHEN (IUL) ÄR EN INTERNATIONELL FACKLIG FEDERATION SOM REPRESENTERAR ANSTÄLLDA I JORDBRUK OCH PLANTAGER, BEREDNING OCH TILLVERKNING AV LIVSMEDEL OCH DRYCK, HOTELL, RESTAURANG OCH CATERING, SAMT TOBAKSTILLVERKNING.

IUL BESTÅR AV 399 FACKFÖRBUND I 126 LÄNDER VILKA REPRESENTERAR MER ÄN 10 MILJONER ARBETARE.

www.iuf.org

E-post: iuf@iuf.org

Post: Rampe du Pont-Rouge, 8, 1213 Petit-Lancy (Schweiz)

Telefon: + 41 22 793 22 33

Fax: + 41 22 793 22 38